

Humani zatvor za 21. stoljeće

Svarčić-Selestrin, Ante

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:242097>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIPLOMSKI RAD

HUMANI ZATVOR ZA 21. STOLJEĆE

TEMA ODABRANOG PODRUČJA

ARHITEKTURA U FUNKCIJI HUMANOSTI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FAKULTET GRAĐEVINARSTVA, ARHITEKTURE I GEODEZIJE

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ ARHITEKTURE

AKAD. GOD. 2013./2014.

ZIMSKI DIPLOMSKI ROK

STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, dipl.ing.arh.

KOMENTOR: Dr.sc. IVO ŠIMUNOVIĆ, professor emeritus

<i>UVOD</i>	<i>1</i>
<i>TIPOLOŠKI RAZVOJ – OD TAMNICE DO HUMANOG ZATVORA</i>	<i>2</i>
<i>UTJECAJ ZATVORSKOG OKRUŽENJA NA LJUDSKU PSIHU</i>	<i>4</i>
<i>ARHITEKTONSKI DOPRINOS</i>	<i>7</i>
<i>ZAKLJUČAK</i>	<i>13</i>

1. UVOD

Nemilosrdnost ljudske realnosti, koja zatvorima diljem svijeta uvijek jamči nebrojene stanare, nerijetko se uopće ne može mjeriti s okrutnošću samoga zatvora. Njegovi zidovi manje sprečavaju zatvorenika pobjeći, nego što zastiru nepravdu koja se unutar njih svakodnevno zbiva. Da ironija bude veća – i samim time tragičnija – zatvor je ustanova boraveći u kojoj bi se čovjek trebao uvjeriti kako svaka nepravda mora biti kažnjena, i ta kazna pravilno i pošteno odslužena.

Zar je, doista u tolikoj mjeri, zapostavljena ideja rehabilitacije kao krajnjeg cilja i svrhe vremena što ga svaki pojedinac proživi u zatvoru? Pokleknuvši poštivati zakone, iz jedne je zajednice privremeno izgnan, no istodobno i prisiljen postati dijelom zajednice osuđenih. U njoj, kao proporcionalno ograničenosti interakcije s dotad im poznatom realnošću, zatvorenici potpiruju eskalaciju onih djela koja su ih inicijalno i dovela iza rešetaka, njegujući prvenstveno porive prema nasilju. U takvoj sredini posve je neizbježan teror jačih nad slabijima; zatvorski zidovi tada kriju verbalna omalovažavanja i fizička maltretiranja, seksualna zlostavljanja, čak i ubojstva kao sredstvo odmazde između dviju zavađenih grupacija zatvorenika.

Lišen svoje slobode, čovjek se iznenada pronalazi lišenim sigurnosti, fundamentalnih ljudskih prava, svoga dostojanstva. Prihvativši svoju kaznu, osuđenik nije pristao strahovati za svoje fizičko i mentalno zdravlje; niti će svojevrijedno gajiti bojazni hoće li mu netko korpulentniji oduzeti obrok; ili da ga ljudska čudovišna – ili pak čudovišno ljudska – pohota i bezumlje svake noći redovito trga iz sna, porobljavajući ga tako duševna mira i spokoja.

Odlaskom u zatvor čovjek ne prestaje biti čovjekom.

U vijeku svoje osude, zatvorenik ne smije izgubiti sliku sebe kao ljudskoga bića; i upravo u toj perspektivi njih samih leži temelj bihevizma kojim će se osuđenici povoditi, jer će instinktivno preslikavati na druge ono što su sami doživjeli, ustrajući tako – i jedino tako – opstati u okruženju u kojemu naizgled ne obitava nikakav moral. Taj će "domino efekt" u svojoj paradoksalnoj i nezaustavljivoj vrtnji zahvatiti i čuvare, nadglednike, upravitelje; oni će, ne mogavši val nepravde ukrotiti nego mu se samo pripojiti, i sami postati bespoštednima, korumpiranima, napose jednakima produktima kriminala za čiju su sigurnost i ograničenost bili i zaduženi.

Kada su svi aspekti života unutar zatvorskih zidova okaljani tim notornim značajkama, logičnim će se slijedom ta infestacija naposljetku proširiti i na vanjski, slobodni svijet; jer će se zatvorenici, pošto su odslužili svoju kaznu, puštati izvan ćelija i izvan zidova, u okolinu koja ih mora pokušati prihvatiti nimalo rehabilitirane, praktički gore od onih persona kakvima su bili pri ulasku u zatvor.

Dakle, zatvor u idealnoj verziji, kao područje gdje nepravda prestaje postojati, mora biti humanim zatvorom.

Samo u atmosferi humanosti osuđenik može povratiti, a potom i dodatno ojačati svoju ljudskost. Stoga je nužno dozvoliti mu učvršćivanje obiteljskih veza, osobito tada kada su najugroženije te spona koje ga još vežu tradicionalnim oblicima života. Ako je zatvorenik roditeljem, druženje sa svojim djetetom nesumnjivo će mu dati poticaj u konstruiranju volje potrebne da bi izdržao vrijeme do isteka kazne, ali će ga također motivirati u stvaranju što bolje i dostojnije prilike kada, ponovno kao slobodan čovjek, bude svome djetetu uvijek dostupan i na raspolaganju, jednom riječju – otac.

Oruđa u ostvarivanju rehabilitacije su i rad i učenje. Kroz tjedne, mjesece ili godine odsluživanja kazne, osuđenici radom zarađuju novac i zavređuju poštovanje, kako drugih ljudi tako i prema sebi samima; jer sada imaju razlog cijeniti vrijeme provedeno u izolaciji od vanjskoga svijeta, te prijelaz natrag u isti biva uvelike jednostavnijim iskustvom. Uz vrednovanje svojega znanja i zalaganja, vrijeme im neće protjecati tako sporo, te će se i sama kazna doimati blažom.

Ovom će se metodikom rehabilitacije, tog svojevrsnog opetovanog odgoja, terminirati pojam samice. Umjesto rupe u zemlji, zatvorenici će, povodom uzoritoga vladanja, bivati nagrađivanima ljepše uređenim i kvalitetnije opremljenim ćelijama koje će više nalikovati spavaonicama nego uobičajenim neudobnim kvadratima omeđenima zidovima i rešetkama, i beznađem... Kroz takove oblike nagradnih programa, suživot u zatvoru bit će uglađen, kurtoazan i miroljubiv. Izostat će bilo kakvi inicijatori potencijalnoga bunta, antagoniziranosti među osuđenima, te povlaštenosti koja opstaje isključivo zahvaljujući korupciji.

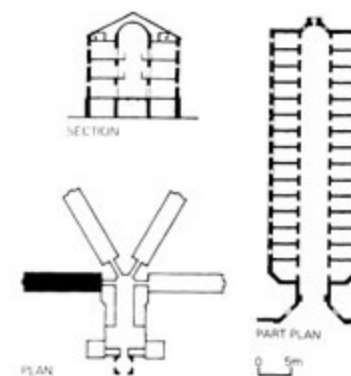
Humani će zatvor producirati ljude koji, vraćeni u globalno društvo, mogu i žele to isto društvo poboljšati; a svoje aspiracije prema tome cilju potkrijepit će etikom i moralnim vrijednostima koje su im u humanome zatvoru ponovno usađene.

2. TIPOLOŠKI RAZVOJ – OD TAMNICE DO HUMANOG ZATVORA

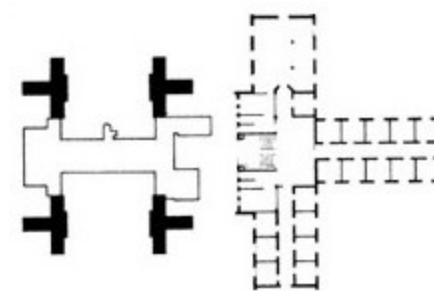
Okviri prošlosti ne mogu i ne smiju opravdavati zatvor kao instituciju u kojoj je tortura – u blažemu, ili u jačemu obliku – oblik svakodnevnog življenja. Jer život u zatvoru i dalje jest život; spoznaja koju rešetke ćelije ili zidovi tamnice prečesto zagrađuju i tjeraju u zaborav. Osobito je to slučaj kada se zidovi tih samica, postajući uži, zapravo sve više šire, obuhvaćajući tako svaku točku prostora kojeg osuđenik ne smije napustiti za vrijeme služenja svoje kazne.

Smisao je kazne izolacija čovjeka iz društva kojemu je, svojim hotimičnim vladanjem, naštetio, šteti, ili pak namjerava naštetiti. U tom pogledu, zatvor će uvijek ispuniti svoj cilj; i sasvim je nevažno kako će boravak unutar njega utjecati na čovjekov fizički ustroj i duševno zdravlje, sve dok je na snazi ta svojevrsna karantena za one koji su se svojoj socijalnoj okolini prezentirali kao paraziti. I zaista je lako situaciju gledati na takav način, kada su oči promatrača isključivo na drugoj strani ograda, rešetaka, zidova... Upozoravajuća je činjenica da će svakome od tih osuđenika, pa makar i u poznoj dobi, doći vrijeme ponovne integracije u društvo iz kojeg je bio s pravom izgnan. No, ako u zatvoru prožive nešto nalik osveti za počinjena djela, umjesto da svoj dug dostojanstveno otplate, svi ti ljudi konačno pušteni na slobodu osjećat će potrebu za vlastitim osvećivanjem. Ako još uzmemo u obzir vjerojatnost da se sredina u koju se otpuštenik ima vratiti mogla korjenito izmijeniti te kod njega postati dodatnim inicijatorom osjećaja otuđenosti, granice eskaliranja gotovo su nesagledive; i nastat će krug u kojem jedan zločin postavlja temelje sljedećemu, a odsluživanje kazne u međuvremenu samo potpiruje nagon za očuvanjem identiteta persone koja prema svojoj okolini ne umije djelovati drugačije negoli razorno.

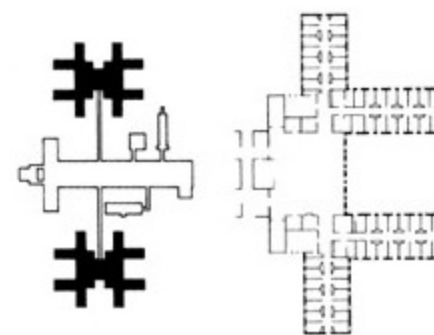
Humano društvo kadro je kreirati humani zatvor, što dokazuje sama kontemplacija o nužnosti toga čina i njegovoj vrijednosti kao ulaganju u bolje društvo sutrašnjice. Amputacija ranjenoga uda uvijek je posljednji izbor kirurga; zašto bi se liječenju društva pristupalo imalo drugačijim stavom? Zanemarivanjem problema, problem se neće sam riješiti, niti će mu posljedice biti manjeg razmjera. Ne, društvo koje je čovjeka osudilo na kaznu, odgovorno je osigurati mu uvjete i mogućnosti kojima će tu sankciju časno odslužiti.

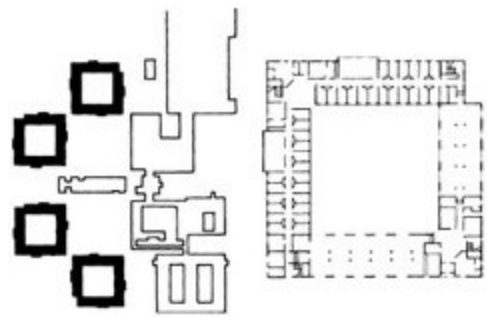
Slika 1: Tipičan radijalan tlocrt (Pentonville, 1842)

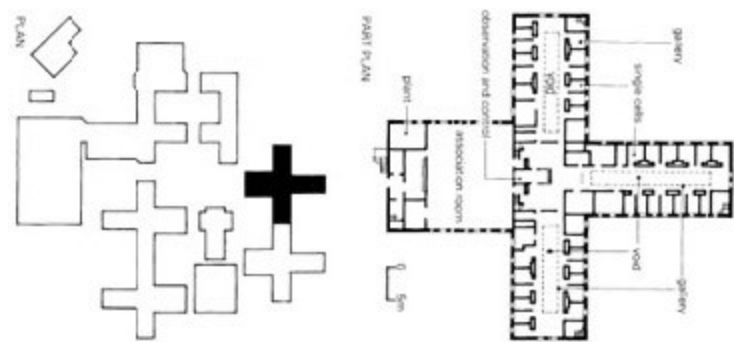
Slika 2: Autonomni blokovi (Blundeston, 1963)

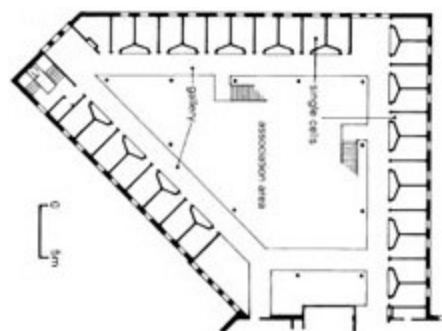
Slika 3: Tlocrt u obliku telefonskog stupa (Featherstone, 1977)

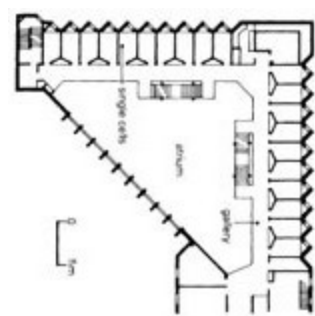
Slika 4: S unutrašnjim dvorištem (Low Newton, 1978)

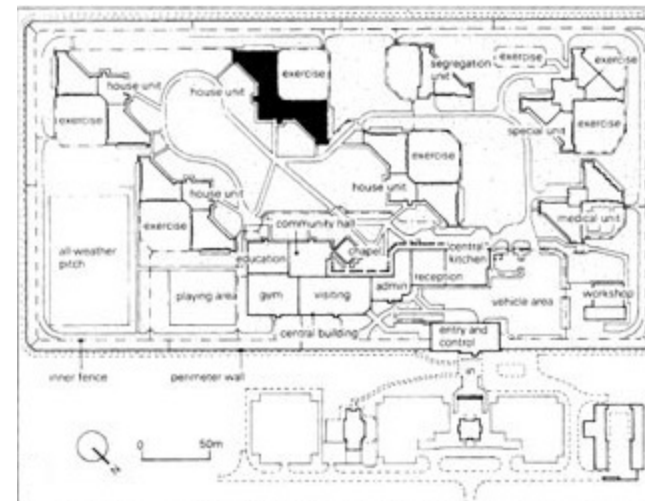
Slika 5: Galerijski plan (Bullington, 1991)

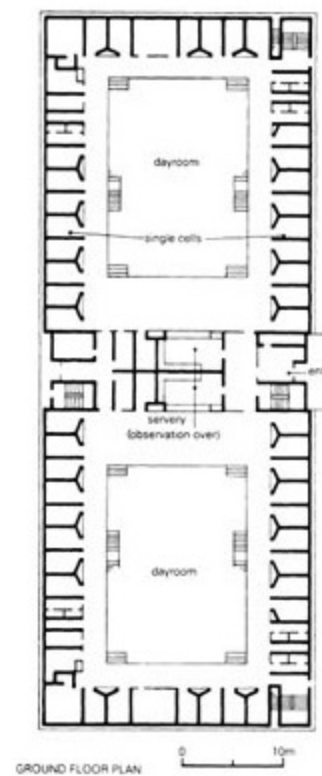
Slika 6: Zatvor nove generacije (Doncaster, 1993)

Slika 7: Zatvor nove generacije (Woodhill, Milton Keynes, 1992)

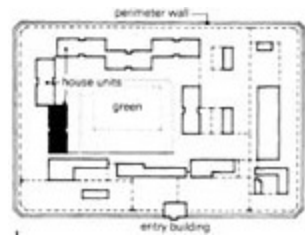
Slika 8: Izgled Woodhill lokacije (1992)

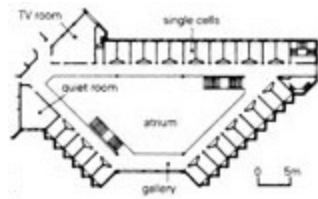
Slika 9: PDBS zatvor (1992), predloženi presjek i tlocrt

3. UTJECAJ ZATVORSKOG OKRUŽENJA NA LJUDSKU PSIHU

3.1. Kako dizajnirati sretnije zatvore

Slika 10: PDBS zatvor (1992), predloženi izgled lokacije

Slika 11: Zatvor nove generacije (Lancaster Farms, 1993)

Lord Justice Woolf, u svojem izvješću o neprilikama u britanskim zatvorima (1990.) napisao je da su način na koji su zgrade projektirane, njihovo trenutno stanje i dekorativnost važni zatvorskom osoblju i zatvorenicima te da mogu bitno utjecati na atmosferu u zatvoru.

Međutim, Woolf upozorava kako loši uvjeti nisu dovoljno dobar izgovor za loše vođenje zatvora ili za loše odnose između zatvorenika i zatvorskog osoblja odnosno da su kvaliteta i stav uprave važniji od samih zgrada.

Arhitekti ne mogu sa sigurnošću odrediti koji će učinak njihove zgrade imati na korisnike. U najboljem slučaju dobra arhitektura može pružiti potporu u rehabilitacijskom procesu i ponuditi humano okruženje za osoblje i zatvorenike, a u najgorem slučaju ne bi trebala izazvati nikakvu štetu. Arhitekti bi uvijek trebali poštovati ljudsko dostojanstvo zatvorenika, osoblja i posjetitelja.

Dosadašnja praksa generirala je neke povratne informacije koje bi arhitektima mogle pomoći da dizajniraju bolje zatvore. U nastavku se navode povratne informacije koje vode do boljih zatvora.

- Lokacija zatvora

Uvriježeno je mišljenje kako bi zatvori trebali biti smješteni na razumnoj udaljenosti od grada. Trebala bi postojati dobra prometna povezanost između grada i zatvora koja bi olakšala posjete obiteljima i prijateljima zatvorenika. Jedan od najvažnijih čimbenika uspješne rehabilitacije zatvorenika u svrhu povratka u društvo jest društvena i emocionalna podrška koju im mogu pružiti samo obitelj i prijatelji. Zatvori koji su izolirani od zajednica nisu poželjni jer stvaraju teškoće i za zatvorsko osoblje.

- Generalna koncepcija

Postoje dvije osnovne učinkovite vrste zatvora: oni koji koriste neizravni nadzor i oni koji koriste izravni nadzor. Kod zatvora s neizravnim nadzorom zatvorenici i osoblje su uglavnom odvojeni jedni od drugih. Osoblje se može izmiješati sa zatvorenicima do određene razine, ali se nadgledanje vrši iz daljine te ga karakterizira oslanjanje na videokamere. Službenici u takvom zatvoru uglavnom borave u svojim sigurnim prostorijama.

Zatvori s izravnim nadzorom imaju mnogo veći središnji društveni prostor koji je okružen samo jednom ili dvjema etažama ćelija. Središnji prostor je obično trokutastog ili pravokutnog oblika, a službenici u njemu lutaju i družu se sa zatvorenicima. Utvrđeno je da što je više kontakata među osobljem i zatvorenicima dolazi do uspostavljanja odnosa što omogućuje učinkovitiji nadzor i veću sigurnost.

- Posjete

Posjete obitelji i prijatelja zatvorenika spadaju u posebnu kategoriju dok posjete odvjetnika i ostalih službenika spadaju u normalnu kategoriju.

Kod mnogih posjetitelja zatvora postoji određena doza nervoze i iščekivanja, a kod djece i određena doza uzbuđenja. Mnogi posjetitelji žele biti savjetovani od strane osoblja te im treba i dodatno ohrabrenje u takvom stranom okruženju.

Posjetitelji nikad ne bi smjeli nepotrebno čekati na otvorenim prostorima te biti izloženi vremenskim utjecajima prije nego ih se odvede u prostoriju za posjete.

Trebala bi postojati prostorija samo za posjetitelje u kojoj bi oni mogli sačekati te dobiti savjet od socijalnih radnika i u kojoj se djeca mogu igrati. Prostorija za posjetitelje bi trebala biti dobro osvijetljena i uređena svijetlim, jednostavnim i komfornim namještajem.

Također, trebalo bi osigurati opuštenu atmosferu za druženje obitelji i prijatelja sa zatvorenicima, ali unutar granica sigurnosti. Posjeta bi trebala pomoći poboljšati povjerenje između zatvorenika i obitelji, dok neuspjela posjeta može dovesti do lošeg ponašanja. Govornice za posjetitelje bi, iz sigurnosnih razloga, trebale biti dobro osmišljene kako bi što više smanjile tenzije kod zatvorenika koji su opasni i nasilni te kako bi se spriječilo krijumčarenje.

- Idealan broj zatvorenika

Postoji usuglašeno mišljenje kako zatvori ne bi trebali biti preveliki, ali i razlike oko mišljenja koja je veličina optimalna. Odgovor u određenoj mjeri ovisi o potrebama same zajednice te o aktivnostima koje su potrebne za oporavak zatvorenika. Maksimalan broj zatvorenika koji se predlaže varira između 100 i 600. Ako je broj zatvorenika veći od navedenog tada se predlaže da se ustanova podijeli u dvije autonomne jedinice koje dijele infrastrukturu.

- Jednokrevetne ćelije ili dvokrevetne ćelije

Praksa je pokazala da jednokrevetne ćelije bolje pozitivnije utječu od dvokrevetnih ćelija jer u njima ima više prostora po zatvoreniku. Kod dvokrevetnih ćelija, zatvorenici više preferiraju krevete na kat nego razdvojene krevete jer tako imaju više prostora za sebe te su smanjeni negativni utjecaji ćelije.

- Jednokrevetne ćelije ili male višekrevetne ćelije

Kako se broj zatvorenika unutar jedne ćelije povećava tako se povećavaju percepcija zatrapnosti, nezadovoljstvo i mogućnost raznih bolesti kod zatvorenika. Percepcija zatrapnosti kod zatvorenika je češće okidač nezadovoljstva nego osjećaj o dostupnom prostoru po samom zatvoreniku.

- Jednokrevetne ćelije ili otvorene spavaonice

Neosporno je kako ćelije s mnogo zatvorenika generiraju puno više negativnih posljedica od jednokrevetnih ili dvokrevetnih ćelija.

- Deprivacija osjetila

Pod deprivacijom osjetila se podrazumijeva ozbiljno ograničenje jednog ili više osjetila. Ne može se sa sigurnošću reći uzrokuje li dugotrajno zatočeništvo deprivaciju osjetila. No, može se pretpostaviti da monotonija i dosada uzrokovane prisilnom besposlicom, nedostatkom raznolikosti i osjetilnom deprivacijom doprinose vandalizmu zatvorenika. Što se tiče kvalitete zraka, ona je također jako važna te je utvrđeno kako pojava i umjerenog smrada povećava nasilnost kod zatvorenika.

Buka je jedan od najučestalijih problema u zatvorskom okruženju pa čak i u novim "mekanim" zatvorima. Buka uzrokuje stres, poteškoće u komunikaciji i ometa zatvorenike pri spavanju.

Rezultati nekih istraživanja daju naslutiti kako prozori u ćelijama zatvorenica znače mnogo više od luksuza i da nedostatak kontakta s vanjskim svijetom uzrokuje povećanje stresa i depresije.

Najviša razina stresa je u izoliranim ćelijama u kojima nema prozora. U slučajevima dosade i skučenosti pogled prema vani postaje neophodan.

Generalno je mišljenje da boja igra veliku ulogu na promjenu ponašanja kod zatvorenika, ali nažalost nije puno istraživanja provedeno na tu temu.

- Društvena okolina

Mogućnost kontrole vlastite osjetilne okoline je usko vezana uz kontrolu vlastite društvene okoline.

Kako je u zatvoru ova mogućnost značajno smanjena poželjne su česte i pozitivne interakcije na relaciji osoblje-zatvorenik iz sigurnosnih i rehabilitacijskih razloga.

Postoje dvije određene frustracije koje osjećaju zatvorenici, a to su nedostatak slobode i kretanja te nesposobnost utjecanja na važne aspekte njihove okoline. Često im u zatvorima nedostaje jednostavnog i sigurnog pristupa ključnim osobnim i grupnim aktivnostima. Kada zatvorenici zbog službenika moraju dugo čekati kako bi obavili neku aktivnost tada dolazi do frustracija koje vode nasilju.

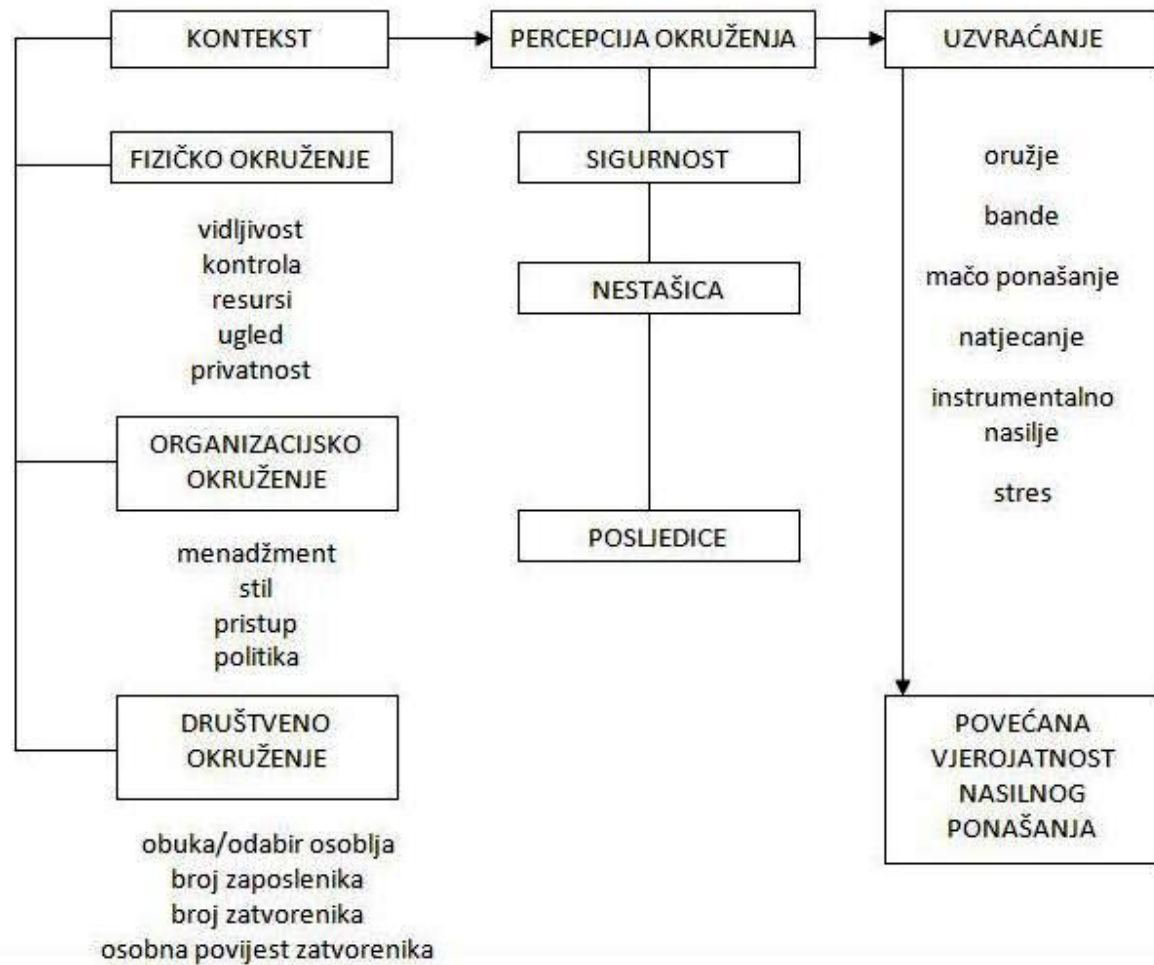
Drugi uzrok frustracija je nemogućnost zatvorenika da kontrolira svoju okolinu odnosno da regulira protok zraka, temperaturu, jačinu zvuka na radiu ili svjetlo u svojoj ćeliji.

- Sigurnost

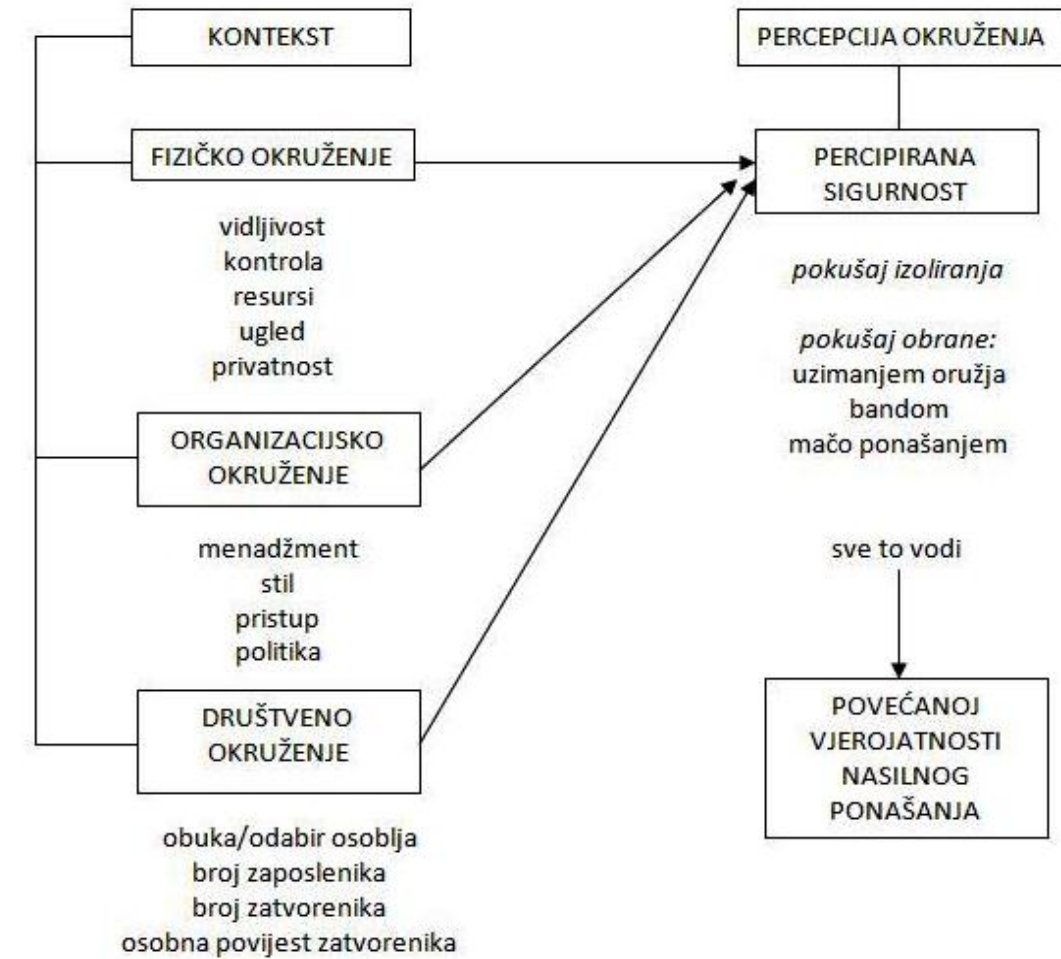
Osobna sigurnost je od primarne važnosti za zatvorenike, osoblje i ostale zatvorske korisnike, a njegova zakonska odredba je osnovna dužnost zatvorskih vlasti. Dizajn koji promovira sigurnost uključuje jednokrevetne sobe, mogućnost 24-satnog pristupa svojoj sobi ili ćeliji s mogućnosti zaključavanja vrata, povećana vidljivost svih zona te prisutnost osoblja u zonama zatvorenika. Percepcija zatvorskih građevina

Ovisno o tome tko i s koje strane zida gleda, zatvor na tu osobu ostavlja drugačiji utisak. Zatvor je prostor iz kojega se ne može pobjeći i ta poruka mora biti sastavni dio njegova dizajna.

3.2. Dizajn i vjerojatnost nasilja

Slika 12: Model nasilja

Slika 13: Povezanost konteksta te percipirane sigurnosti i nasilja

Jasno je da postoji mnogo načina na koje zatvorsko okruženje može utjecati na stavove i ponašanje svojih korisnika, ali nije izvjesno koji od tih načina će izazvati agresivno ponašanje kod određenih pojedinaca ili grupa.

Na svjetskoj razini provedeno je relativno malo istraživanja ove tematike, a većina objavljenih radova nastala je u SAD-u. Rezultati postojećih istraživanja ukazuju na to da je utjecaj dizajna na zatvorsko okruženje veoma bitan za rad zatvora i ostvarivanje rehabilitacijskih ciljeva.

4. ARHITEKTONSKI DOPRINOS

4.1. Estetika, funkcija i ekonomičnost

4.1.1. Dizajn kažnjavanja

Arhitektura posjeduje mnoge komponente, uključujući, matematičke, tehničke, estetičke i etičke. Od antičkih vremena vjerovali smo u blagotvorne učinke ljepote. Definicija ljepote je promjenjiva sa svakom novom generacijom te tako u svakom određenom trenutku postoji širok spektar pogleda na predmet. Unatoč tome, postoji jasan sporazum o zahtjevu za razmjernost i skladnost dijelova, originalnost jasnoće, izražavanja odnosa cjeline s dijelovima i kvaliteti finalizacije.

Ljepota ne može svima pričati isto pa tako zgrada ili zdanje izvanredne kvalitete neće biti lijepo iznenađujuće velikom broju ljudi. Svakodnevne preokupacije mogu dovesti do toga da pojedinac živi među plemenitim i harmoničnim građevinama, no ne uspijeva ih primijetiti ili biti dirnut njima (iako mogu, naravno, imati podsvjestan efekt na promatrača). Zamislite egzistenciju, u kojoj postoji sukob interesa između domaćih preokupacija i zajedničke radosti i brige, koju nazivamo privatni život. Kakvi su učinci takvog života na pojedinca i koje su posljedice njegovog estetskog iskustva? Dobre ili loše? Je li slučaj takav da bi odsustvo takvih distrakcija pojačalo efekt prostora i građevine na promatrača? Ne možemo sa sigurnošću dati odgovor na ovo pitanje, no ono nas mora zabrinuti kada govorimo o nužno ograničenoj i ponekad mračnoj i sušnoj prirodi zatvorskog života.

Primjer jedne takve arhitektonski slične institucije mogao bi biti poučan. Srednjovjekovni manastir (ili samostan) nastojao je eliminirati sve privatne i materijalne stvari, koje odvlače pozornost kako bi se potaknulo obogaćivanje duhovnog života. Obična ćelija i minimalan imetak potiču meditaciju na transcendentno, dok zamršeni rituali koji uključuju dragocjeno usvajanje misterija i zajedništvo molitve, odgovora i glazbe - ustvrdili su trijumf duhovnog nad vremenskim i ravnotežu individualnog i kolektivnog. Od samoće obične ćelije, redovnik ili redovnica su došli u ovaj zajednički život u okruženju veličanstvene, ogromne arhitekture ukrašene s najfinijim proizvodima zanata sadašnjih i prošlih vremena. Zamislite suprotno od ovoga. Ne veličanstveno i sakramentalno nego ljudsku prirodu u klopci. Ćelija čija običnost naglašava isključenje i gubitak. Zajedničke aktivnosti koje se odvijaju u napornom okruženju koje odiše društvenim stigmama i nedostatkom povjerenja u sramotno, ovdje i sada. Samo kaznena funkcionalnost. Ako je ta praznina nadalje ispunjena i ružnoćom u osobnim vezama i samoopažanju, koje će biti posljedice? Tisućljeća naše zapadne civilizacije i još brojnija tisućljeća nekih istočnih civilizacija pojačanog su uvjerenja da nas izloženost ljepoti poboljšava, a da ružnoća teži tome da nas degradira. Iz toga slijedi da bismo trebali težiti za ljepotom u našim zatvorima. Možda najviše zbog toga što ovdje imamo bližnje kojima je očito potrebna obnova ili poboljšanje. Međutim, tek što ćemo formulirati te riječi njihov politički apsurd odjekuje natrag: „uljepšati zatvore“.

Ljepota, sklad i prijateljstvo su rijetke osobine nagrade koje se moraju uručiti onim razboritim građanima koji mogu raspravljati ozbiljno. Oni moraju biti rezervirani za one koji se pridržavaju zakona te služe naše društvo.

Trebaju li nas kažnjavanja i represija kriminala voditi ka kazneno estetskom? Trebaju li ružnoća, vulgarnost ili pak indiferentnost biti dio kazne? Rijetki će otići tako daleko. Bezukusna (ili namjerno odbojna) hrana, ružna i gruba odjeća, iscrpljujuć i s namjerom neproduktivan rad te na posljetku krajnje neudobne ćelije, kreveti koji odbijaju san i stolci koji odbijaju odmor su u prošlosti bili brižno uklopljeni u režim kažnjavanja. Ovi sastojci su, u posudi za miješanje kazne, bili odbačeni onda otkada je uviđeno da ne umanjuju kriminal i da samo čine društvo ružnim i zlim.

Zatvori mogu kompenzirati neispravnom odgoju i pokvarenoj prirodi te vratiti prijestupniku njegovo građanstvo. Svi objekti su kombinacija funkcija i izraza, a možda i ništa više od onih u kojima se provode državni poslovi. Veliki dvorci i utvrde, kao što su zatvori ranog devetnaestog stoljeća pokazivali su moć države u tradicionalnom stilu. Ističući kontinuitet uz modernost koja zamjenjuje provizorne ili dotrajale strukture ranijih vremena, gotovo kao da će težina kamena slomiti zlotvora i suzbiti kriminal.

4.1.2. Funkcija

Kadriranje zatočeništva u civiliziranom društvu je činjenica da zatvorenici zadržavaju sva svoja ljudska i većinu građanskih prava koja mogu biti izuzeta samo u nekim točkama koje određuju zatvorska pravila. Hrana, odjeća i smještaj moraju ispuniti regulatorne, pravne, ustavne i međunarodne zahtjeve međunarodnih ugovora. Nakon što je uklonila sposobnost pojedinca da se osigura za sebe i za svoju osobnu sigurnost, vlast je sebi dala obavezu i dužnost u najvećoj mogućoj mjeri da se skrbi za njega. Sve ovo bi bilo samo po sebi jasno da nije bilo čistih i notornih propusta kroz povijest i kroz praksu zatvora.

Tendencija dijela političara i javnosti (a do nedavno i zatvorskih reformskih skupina) je dati nizak prioritet projektiranju i izgradnji zatvora čiji su zaostali pojmovi jad i opasnost koji sami po sebi doprinose zastrašujućem pojmu zatvora. To znači da zatvor i zatvorski uvjeti vjerojatno nikada neće prestati predstavljati problem za javnu upravu te će ostati glavna značajka u ponavljanim ciklusima skandala, reformacije i zanemarivanja.

Kao glavni element, zatvora muške populacije, stil rijetko kada zasjeni opskurnu funkciju, efikasnost, ekonomičnost, sigurnost i kontrolu koji diktiraju uniformnost u dizajnu i njegovim odredbama. Čelije su identične same po sebi te po namještaju, rasporedu, opremi, svjetlu, grijanju, ventilaciji, odjeći i posteljini. Da bi se izbjegli troškovi vandalizma sva oprema i dekoracija u građevini su održavane jednostavnima i trajnima. Kao najekstremnije od toga navode se nepoderiva odjeća, kreveti izdignuti na platforme, sanitarije od nehrđajućeg čelika i papirnato posuđe.

Hranjenje, spavanje, vježbe, posao i rekreacija su osmišljene na funkcionalan, gotovo mašinski, način kako bi se dobili minimalni standardi bez velike ljudske intervencije, komfora ili priznavanje individualnosti. U nekim modernim zatvorima, zatvorenici moraju imati osjećaj da su sirovi materijali mašina, no tu, naravno, nema drugog proizvoda osim njihove izdržljivosti. Zatvori nikad nisu bez rizika za zatvorenike, osoblje i članove javnosti. Kroz nebrigu i bolestan dizajn, neki postaju opasni. Muški zatvorenici, po svim sociološkim studijama, pokušavaju se ponovno osnažiti, kako bi prevladali bol i lišenost zatočeništva, tajnim i ilegalnim aktivnostima.

U mjeri u kojoj zatvorski režim dopušta promiskuitetnu slobodu kretanja i udruživanja, on manjka u nadzoru i prikupljanju obavještajnih podataka zbog čega će zatvorenici uspostaviti protu-autoritet. Režim i menadžment su prva obrana protiv zloćudne kontrakulture zatvorenika. Administracija koja ignorira ljudske odnose će se uskoro pronaći na pomolu anarhije ili će presjedati nad podzemnom tamnicom.

Postoje očita pravila, kao što je pružanje snažnih barijera protiv bijega ili gubitka unutrašnje kontrole, provizornih čistih linija pogleda i sigurna kompartmentalizacija različitih sektora zatvora. Ključno je da pristup uredima osoblja i mjesta za nadzor moraju biti zabranjena te ne smije biti puta do krova.

Zatvori su rezidencijalne institucije gdje zatvorenici mogu imati malo kontrole nad vlastitim kretanjem pa je tako od velike važnosti da postoje efektivna sredstva za sprječavanje požara i poplave. Popis bi lako mogao biti proširen, a o dizajnu i tehnologiji pomoću kojih bi se ove obje obje ostvarile može se beskrajno raspravljati. Bez obzira na raznovrsnost funkcija, zgrada mora imati prikladan dizajn i tehnologiju. Odnos između režima, zgrade i tehnologije – koji se stalno mijenja - komplicira cjelokupnu sliku.

Zatvor vođen niskom razinom sigurnosti će dozvoliti određenu količinu slobode kretanja i prilično velike zajednice zatvorenika čime će razina određenog rizika biti niska. S druge strane, zatvor maksimalne ili super maksimalne sigurnosti će imati malo prostora van samih ćelija i njihove neposredne blizine gdje će se zatvorenici kretati u manjim skupinama i miješati jedni s drugima. Hrana i ostalo će biti dostavljano u ćelije. Daljinska komunikacija, elektronička sigurnost i visoki stupanj razdvojenosti između zatvorenika i osoblja će biti poprilično naglašen između ovih ekstrema minimalne i maksimalne sigurnosti. Međutim, tu će biti mnogo razina sigurnosti i kontrole s promjenjivim odnosom između mogućnosti i ograničenja građevine i tehnologije u njoj te zahtjevima menadžmenta. Sve to naglašava potrebu da se dizajniraju fleksibilnije građevine.

4.1.3. Ekonomski koncept

Unatoč tradiciji, vrijednosti menadžmenta ili pak željama onih koji sastavljaju pravila, postoje li druge sile koje će oblikovati zatvorski dizajn i tehnologiju? U svim radom intenzivnim industrijama i servisima, došlo je do iznimno značajnog uvoda u uštedu troškova tehnologije kroz zadnja dva desetljeća. To je globalan proces kojem nijedna moderna ekonomija ne može pobjeći. Sve do nedavno, mikroekonomije zatvora bile su pod snažnijim utjecajem doktrine „manje podobnosti“, tj. mislilo se da stanje zatvorenika treba ostati inferiorno naspram stanju najsiromašnijeg slobodnog čovjeka. Danas postoji općeprihvaćeno mišljenje da zatvorenici trebaju živjeti u restriktivnim, no razumnim standardima koja će odražavati nacionalno bogatstvo i blagostanje. Zatvori su radno intenzivni što znači da postoji veliki omjer osoblja naspram zatvorenika i cjelodnevna 24-satna pokrivenost. Potonje znači da za svakog člana zatvorskog osoblja koji je na dužnosti mora biti između 2.7 i 3.0, punim radnim vremenom utvrđenih, postova koji će dopustiti pravilnu pokrivenost sve tri smjene zajedno uključujući bolovanja, dopuste zbog obuka i godišnji odmor. Ako tehnologija može smanjiti "osoblje-zatvorenik" omjere, srednje i dugoročne uštede na tekuće troškove će biti znatne. Upotreba ovakve tehnologije atraktivna je samo od srednje razine sigurnosti prema gore jer zatvori niske razine sigurnosti, po definiciji, snabdijevaju samo za osobe kojima se može vjerovati da neće pokušati pobjeći ili nedolično se ponašati. Zatvori srednje i velike razine sigurnosti poznati su po čestim pokušajima bijega pa su potrebne restrikcije na slobodu kretanja zatvorenika. Zbog toga je potreban i veći broj zaposlenika koji će kontrolirati zatvorenike. U tim slučajevima se povećavaju troškovi održavanja zatvora pa su to okolnosti u kojima zamjena rada (tehnologijama zamijeniti radnike) postaje atraktivna ako ne i imperativna.

Dok zaposlenici uživaju visoku razinu fizičke zaštite od strane zatvorenika, manjak rutinskog kontakta donosi menadžerske nedostatke. To uključuje povećane tendencije ka stereotipiziranju s obje strane, dok se obavještajni podatci i njihovo skupljanje drastično smanjuju. U prošlosti su se zatvori oslanjali na kombinacije fizičkog osiguranja i ljudskih odnosa te skupljanja obavještajnih podataka kako bi pružili sigurnost i kontrolu. Ravnoteža između toga je jednako tako važna te bi veliko oslanjanje na fizičku komponentu moglo oslabiti sistem. Psihološki efekti zatvoreništva su mnogi i kompleksni, a odgovor kao što je izgradnja okoliša je samo dio jedne puno veće priče. Za veliku većinu ljudi, zatvoreništvo u psihološki bijednim okolnostima bez puno socijalnog kontakta ne može biti ništa drugo nego brutalno i dehumanizirajuće te će samo izazivati očaj, ljutnju i dugotrajne agresivne i destruktivne porive - sve ono za što se ne može reći da je u interesu šire zajednice.

4.2. Humani doprinos zatvorskom programu

Okviri prošlosti ne mogu i ne smiju opravdavati zatvor kao instituciju u kojoj je tortura – u blažemu, ili u jačemu obliku – oblik svakodnevnog življenja. Jer život u zatvoru i dalje jest život; spoznaja koju rešetke ćelije ili zidovi tamnice prečesto zagrađuju i tjeraju u zaborav. Osobito je to slučaj kada se zidovi tih samica, postajući uži, zapravo sve više šire, obuhvaćajući tako svaku točku prostora kojeg osuđenik ne smije napustiti za vrijeme služenja svoje kazne.

Smisao je kazne izolacija čovjeka iz društva kojemu je, svojim hotimičnim vladanjem, naštetio, šteti, ili pak namjerava naštetiti. U tom pogledu, zatvor će uvijek ispuniti svoj cilj; i sasvim je nevažno kako će boravak unutar njega utjecati na čovjekov fizički ustroj i duševno zdravlje, sve dok je na snazi ta svojevrsna karantena za one koji su se svojoj socijalnoj okolini prezentirali kao paraziti. I zaista je lako situaciju gledati na takav način, kada su oči promatrača isključivo na drugoj strani ograda, rešetaka, zidova... Upozoravajuća je činjenica da će svakome od tih osuđenika, pa makar i u poznoj dobi, doći vrijeme ponovne integracije u društvo iz kojeg je bio s pravom izgnan. No, ako u zatvoru prožive nešto nalik osveti za počinjena djela, umjesto da svoj dug dostojanstveno otplate, svi ti ljudi konačno pušteni na slobodu osjećat će potrebu za vlastitim osvećivanjem. Ako još uzmemo u obzir vjerojatnost da se sredina u koju se otpuštenik ima vratiti mogla korjenito izmijeniti te kod njega postati dodatnim inicijatorom osjećaja otuđenosti, granice eskaliranja gotovo su nesagledive; i nastat će krug u kojem jedan zločin postavlja temelje sljedećemu, a odsluživanje kazne u međuvremenu samo potpiruje nagon za očuvanjem identiteta persone koja prema svojoj okolini ne umije djelovati drugačije negoli razorno.

Humano društvo kadro je kreirati humani zatvor, što dokazuje sama kontemplacija o nužnosti toga čina i njegovoj vrijednosti kao ulaganju u bolje društvo sutrašnjice. Amputacija ranjenoga uda uvijek je posljednji izbor kirurga; zašto bi se liječenju društva pristupalo imalo drugačijim stavom? Zanemarivanjem problema, problem se neće sam riješiti, niti će mu posljedice biti manjeg razmjera. Ne, društvo koje je čovjeka osudilo na kaznu, odgovorno je osigurati mu uvjete i mogućnosti kojima će tu sankciju časno odslužiti.

U arhitekturi zatvora došlo je do standardizacije osnovnih zatvorskih funkcija, ostavljajući vrlo malo prostora za napredak zatvorske tipologije. Uloga arhitekta i dalje je značajna, u smislu dizajniranja, prilagodbe lokaciji, pa čak i posrijedi estetskog izričaja. Međutim, pravome napretku zatvorske tipologije prethodi promišljanje o novim programima, koji će prostorni okvir te institucije do kraja utilizirati u svrhu poboljšanja kvalitete življenja unutar njezinih granica.

Definitivno jedna od najvažnijih karakteristika humanoga zatvora bila bi njegova domestička atmosfera u vidu održavanja obiteljskog integriteta. Jednostavno je izvedivo produljenje trajanja posjeta, što bi u konačnici svakoga zatvorenika orijentiralo više na sate provedene sa svojim bližnjima, nego na sate koje će provesti u samoći ili okružen drugim habitantima kaznionice. Kroz dulje posjete, dodir s vanjskim svijetom ne bi ni za koga bio naglo i bolno prekinut.

Usto, kada ti susreti s obitelji više ne budu rijetki i odveć kratki, zatvorenik će uvidjeti – i samim time naučiti cijeniti – njihovu vrijednost, odnosno glavnu svrhu tih razgovora i druženja s bližnjima, te o njima više neće razmišljati samo kao o prilici za krijumčarenjem nečega izvan ili unutar zatvora.

Arhitektonsko lice takvoga prostora mora biti vedrijeg ambijenta od ostatka institucije, upravo onako kao što je to u bolnicama slučaj s dječjim odjelima, budući da je izvjesna mogućnost kako je zatvorenik roditelj, ili u obitelji ima člana koji je dijete. Prisutnost stražara tada mora biti svedena na vizualni minimum, kako bi i sam posjetitelj mogao, kroz pozitivnu stranu samog svojega dolaska u zatvor, zapostaviti činjenicu gdje se i pod kakvim okolnostima nalazi. U protivnom će se i sam početi identificirati osuđenikom, što bi moglo – svjesno ili podsvjesno – otkloniti želju za ponovnim viđanjem osuđenika, te tako reducirati njegove dolaske. Naposljetku, takav će razvoj događaja rezultirati negativnom reakcijom samoga zatvorenika, kojemu "vrijeme posjeta" tako prestaje biti nužnom sponom s vanjskim svijetom, životom kojeg je privremeno napustio i kojemu se namjerava vratiti.

Zatvori su, zbog praktičkih i etičkih razloga, odijeljeni od gušće napučenih dijelova urbanih zajednica, što čak i posjetiteljima s najiskrenijom namjerom brzog ponovnog pojavljivanja otežava dolazak do te institucije. Humani bi zatvor stoga ponudio jedinstvenu zamisao, prijedlog da se unutar zatvora oforme specijalni apartmani u kojima bi boravili ljudi u višednevnome posjetu. Ako zatvorenik svojim uzoritim ponašanjem zavrijedi dogovor s upraviteljem, u obzir dolaze i bračni posjeti. Naknada za noćenje u tim apartmanima potom bi se iskoristila za daljnje ulaganje u infrastrukturni razvoj zatvora.

Obiteljski se faktor naročito odnosi na majke; osuđenicama mladim majkama bilo bi, u svrhu prevencije duševnih oštećenja u razdoblju djetetovih formativnih godina, dozvoljeno kohabitirati sa svojom djecom u ćelijama prilagođenima takvome tipu udomljavanja. Jaslice, vrtić te sobe za predškolsku edukaciju, bile bi samo neke od nužnih prostornih modifikacija unutar zatvora, neovisno o samoj prostoriji u kojoj bi dijete boravilo s roditeljem većinu vremena.

Kroz planiranje takvoga programa, dolazimo do zaključka kako istoga nije moguće ostvariti otvaranjem jedne ili dviju ćelija obiteljskoga tipa. Naprotiv, da bi program bio uspješan, potrebno mu je posvetiti čitav zatvorski odjel, kako bi se oformila zajednica u kojoj će se dijete susretati i sa svojim vršnjacima, i u kojoj svoje odrastanje neće započeti u iluziji zatočeništva. Jednako tako, dotični odjel mora biti najbliži bolničkome, kako bi se na vrijeme reagiralo bez obzira na razinu potencijalne krizne situacije.

Privilegiranost majčinstva moguće je zlorabiti, te se stoga preporučuje da osoblja humanih zatvora budu spolno usklađena s populacijom svakog pojedinog zatvora. Na taj se način sprječava da zatvorenica ustraje u hotimičnoj impregnaciji s – uzmimo za primjer – jednim od čuvara, želeći postati majkom samo kako bi si priskrbila preseljenje u manje postrožen odjel. Međutim, usavršenim ostvarenjem ovoga projekta, kao i umnožavanjem sati posjeta te dizajniranjem apartmana za višednevne posjete, očekuje se istovremeno postignuće najvažnijega cilja – osvještavanje zatvorenika i zatvorenica kako je i zatvor mjesto gdje se pružaju prilike, te da će više profitirati ako ih iskoriste na pravi način i u skladu s pravilima, nego da ih koriste kao antagonizirajuću alatku.

U humanome zatvoru, posjedovanje mezimca posljednja je stavka u kreiranju replike obiteljskoga života. Takvi programi već postoje – dokazano učinkovito – u mnogobrojnim svjetskim zatvorima, što ih čini dakako neizostavnim dijelom budućega, humanoga zatvora. Po tom već prakticiranom načelu, zainteresiranim osuđenici bilo bi također pružena obuka u dresuri pasa koji će, pravilno istrenirani, biti dani kao ispomoć osobama s invaliditetom.

Ustvrdeno je da se zatvorenici s mezimcima vrlo rjeđe upuštaju u nasilne radnje; skrb o životinji okupira njihovo vrijeme, daje im značajan i zadovoljavajući osjećaj odgovornosti. Mnoge su pasmine iznimno empatične, što osuđeniku poklanja i utjehu u svakome teškome trenutku provedenome u zatvoru; dok ga stalna prisutnost prijateljskoga bića zapravo posve odvaja od deprimirajuće samoće. Očito je kako se posjedovanje mezimca savršeno uklapa u harmoniju obiteljskoga programa humanoga zatvora. A životinjska dresura – u kojoj osuđenici sudjeluju više kao pomoćnici – tek je prvi od edukativnih koraka koji mogu biti poduzeti da bi se svrsishodnost življenja u zatvoru dodatno obogatila.

Program edukacije najbolji je čimbenik investiranja u osuđenike kao ljude koji će, po odsluženju kazne, na slobodu izaći kao bolji i kompetentniji pripadnici svoga društva. Prvenstveno je to zato što većina zločina proizlazi iz očajja; čovjek je bio zatvorenikom i prije nego je institucionaliziran, boreći se s okovima neimaštine. Krhkost ljudskoga uma i volje nerijetko odražava suludu – ali u takvim životnim razdobljima nevjerojatno smislenu – odluku da se počini zločin; jer se to najednom čini jedinom metodom pribavljanja novca, odnosno hrane i ostalih preduvjeta preživljavanju.

Osposobljeni za rad, bivši zatvorenici moći će aktivno sudjelovati u sredini u kojoj će nastaviti svoj život, skrbeći o sebi i stvarajući kapital kojim će jednoga dana skrbiti i o svojoj obitelji. Samopouzdanje koje će im njihove nove, u humanome zatvoru stečene sposobnosti dati, poslužiti će im kao izvrstan orijentir kako više nikada ne bi zastranili i okrenuli se zločinu.

I ponovno, iako je krajnji ishod krucijalan, kroz samo trajanje edukacijskoga projekta događat će se sve one pozitivne preinake po kojima se humani zatvor razlikuje od drugih institucija kaznenoga tipa. Učenje nekoga zanata rezervirat će zatvorenikovo vrijeme, usmjeriti njegove misli prema produktivnim kanalima, umjesto da ih on sam šalje slijepim ulicama proklinjanja svakog trenutka kojeg provodi okružen zidovima koje mu je zabranjeno napustiti. Sitne poslove oko održavanja zatvorske zgrade moći će - bilo volonterski, bilo uz simboličnu naknadu – obavljati upravo zatvorski habitanti, što će nesumnjivo djelovati dobro na njihovu psihu. Naime, obnavljajući i uvijek iznova poboljšavajući prostor u kojem žive, manje će osjetna – i sasvim bezbolna – biti činjenica da u tom istom prostoru obitavaju pod oblikom određene prisile.

Gledano kroz prizmu ambicioznijih pothvata, humani zatvor može u sebi sadržavati čitavo krilo čija bi namjena bila tvornička; ondje bi zatvorenici koji su završili neophodne tečajeve, radili i potpomagali produkciju nekoga artikla. Ili bi se čitav prostor toga odjeljenja mogao posvetiti hortikulturi.

Ostvarivi su i svojevrsni kontemplativni programi; umjetničko osvještenje zatvorenika putem pisanja, slikanja ili pjevanja. Upisivanjem u jedan od umjetničkih tečajeva i prakticirajući takve, misaone radnje, zatvorenici bi spoznali nove vidike svojih mogućnosti, što bi bio vrijedan i kvalitetan rad na odnosima s drugima. Izražavanje kroz priče, slike ili pjesme, bilo bi poučno u pogledu stjecanja vještije i učinkovitije metodike obuzdavanja vlastitih emocija, što je apsolutno ključno u okruženju gdje je veoma riskantno da svako osjećanje eskalira i preobrazi se u nešto burno. Također, samim omogućavanjem da dođu u doticaj sa svojom senzibilnijom stranom, kod osuđenika bi se, pod umirujućim efektom primijenjene estetike, iskazala racionalnija strana procjenjivanja mikroskopske i makroskopske životne situacije.

Uz duševnu i mentalnu obnovu, ljekovita je i ona duhovne prirode. U humanome zatvoru, osim namjene da se zatvorenici mogu ispovjediti, pokajati i primiti otpust svojih grijeha, teološko odjeljenje imalo bi daleko veću angažiranost u životima njegovih habitanata. Redovni satovi vjeronauka približili bi svakome osuđeniku znanje o religiji, dok bi im participacija u vjerskoj udruzi služila kao poučak kako dovesti u slogu svoj svakodnevni život – zatvorski i, potom, na slobodi – sa svime što su o religiji prostudirali i što ih se dojmilo dovoljno epifanijski.

Vjerska udruga – koja nikada ne bi imala ograničen broj pripadnika – ujedno bi imala i ulogu grupe za potporu; ondje bi svatko mogao iznijeti svoj problem, te u suradnji sa svojim sustanarima humanoga zatvora iznaći nekakvo rješenje. Podrazumijeva se i čitanje i tumačenje Biblije, pronalaženje utjehe i razložnosti u poruci te knjige.

Obiteljski, edukacijski te vjerski programi oplemenjuju, u najvećoj mjeri, zatvorski život i korelaciju njegovih habitanata; no, u humanome zatvoru, koncentracija bi bila usmjerena i na odnos osuđenika i žrtava koje su svojim djelima duševno oštetili. Mnogi zatvorenici teško podnose život bez potpune slobode upravo stoga što su vrlo brzo po začetku svoje institucionalizacije dosegнули potpuno pokajanje za svoje zločine, osobito kada su isti počinjeni uslijed kakve osobne tragedije koja ih je gurnula preko ruba zakona. Utjecaj narkotičkih supstanci može gotovo sasvim izbrisati memoriju na presudno nedjelo, no osuđenik, dakako, svejedno mora snositi odgovornost za sve njegove posljedice. Stoga se kod osuđenika pokajnika razvija osjećaj da mu je, utoliko što je pomiješan s onim dijelom zatvorske populacije koji ne traži opravdanje za svoje postupke, nanesena nepravda. Ili se, u težim slučajevima kajanja, koji se skoro izjednačuju s depresijom i hazardnom anksioznošću, kod takvoga zatvorenika rađa poriv za suicidom; jer, iako svjestan činjenice da mora odslužiti svoju kaznu, ta mu se pomisao ipak čini nepodnošljivom, te će radije pribjeći samoubojstvu nego daljnjem proživljavanju nečega što je za njegovu toleranciju mučeništva odveć okrutno. Uz to, srž problema može predstavljati i osjećaj krivnje, te nevjerica da se ikako drugačije može iskupiti svojim žrtvama i svima koji su s njima u doticaju.

V-O-M, odnosno *Victim offender meditation*, program je kojim bi se premostio jaz između osuđenika i stradalnika. Obostrana je korist tih razgovora i eventualnih konačnih izmirenja; s jedne strane, ona omogućavaju duševni mir i žrtvi i zatvoreniku, a istodobno ubrzavaju proces rehabilitacije. Susreti bi svi bili organizirani i vođeni od strane treniranih medijatora, koji bi dirigirali komunikacijom usmjeravajući i pomažući oblikovati misli i iskaze obaju strana, pritom ujedno pazeći da nitko nikoga ne još više ne povrijedi kakvom nesmotrenom ili isforsiranom izjavom.

Zatvorenik prvo saslušava žrtvu, pokušavajući uvidjeti što je ona proživjela, kako se nosila s emocionalnom štetom koju joj je nanio; u početku bi njezine lamentacije mogle biti agresivne, dodatno osuđujući zatvorenikov čin i izražavajući mržnju prema njemu i svemu neispravnome što on sada predstavlja u sferama žrtvina života. Zatim će žrtva slušati što zatvorenik ima reći, odnosno kako umije obrazložiti – ako sam smatra da je to uopće moguće i vjerodostojno - svoj akt, iskreno prezentirajući unutarnji – *psihički* – zatvor kreiran boravkom u stvarnome zatvoru.

Nezahvalno je prognozirati koliko će objema stranama biti potrebno vremena da dođu u stadij voljnoga izmirenja, niti hoće li do toga definitivno doći; no dokazano je kako, najviše na razini psiholoških problema, organizirana mirovna verbalna suočavanja djeluju iznimno meditativno na psihu. Ona su specifičan zaključak odnosa žrtva-počinitelj i stavljaju čitavo to iskustvo, ma koliko god ono bilo potresno, u suvisao kontekst. U suštini, zatvorenik sada može *opipljivo* poimati svoje odsluživanje kazne, koje neće biti samo izdržavanje vremenskog tijeka presude, već zbiljsko djelovanje da se, već za samoga prebivanja u zatvoru, u korijenu sasiječe vjerojatnost da će se ikada vratiti u takvu situaciju i općenito u kriminalno okruženje. Posebno je važno naglasiti koliko je, V-O-M programom, zatvorenik sam zaslužan za svoj napredak, čime će biti potaknut da se nastavi razvijati u tom i drugim oblicima, što će mu humani zatvor najbolje moći ostvariti.

I dok se V-O-M bazira na rješavanje konflikata proizašlih iz zločina većih razmjera, humani bi zatvor također donio novinu u pogledu blažih prekršaja; svakome bi zločincu takvoga tipa bio ponuđen izbor između tri vrste kazna, a odsluženjem odabrane ponovno će zavrijediti svoje pravo na slobodu.

Prva – vjerojatno i najprivlačnija, a sasvim sigurno društvu najkorisnija – verzija kazne jest volonterski rad – čišćenje parkova, cesta; minorniji poslovi na gradilištima; hazardni poslovi poput rada u kanalizaciji, tunelima... – s mandatornim obitavanjem u zatvoru, izuzev propisanih radnih sati. Druga verzija predstavlja klasično odsluženje kazne, no uz sve prednosti i privilegije – ako ih osuđenik zasluži – humanoga zatvora; dok se treća sankcija ukazuje kao solucija kod maloljetnih prijestupnika, gdje dolazi do značajnih ušteda, odnosno rezanja troškova iz budžeta vojnih kampova. U svakoj se opciji transparentno očitava namjera humanoga zatvora da postane institucijom koja neće samo društvo čuvati od zločinaca – prošlih, sadašnjih, ili budućih – već i zločince od sebe samih; hitro i ekonomično djelujući čak i onda kada je već prekasno za preventivne mjere, uvijek sagledavajući širu sliku i sve beneficije koje takav način operiranja može donijeti.

Odrađujući model kazne po vlastitu izboru, zatvorenik će biti zadovoljniji i time će se njegovo ponašanje već u začetku odsluženja predodrediti na ono mirnije, u kojem će izostati izgređi, provokacije drugih zatvorenika ili čuvara... Isto tako, drastično će se umanjiti šanse za iniciranje depresivnih faza ili bilo kakvog drugog oblika uništenja, odnosno samouništavajućeg ponašanja.

Umjesto da se vladanje osuđenika regulira sistemom kažnjavanja, kojeg zatvorenik može izbjeći jedino da se začahuri u potpunu pasivnost, nadasve će se vrednovati – i nagrađivati – dobro i uzorito ponašanje. Po zaslugama, u ćelije bi se instalirali osobni televizijski prijamnici, računala te mediji poput igračih konzola.

Čak i uzimajući u obzir sve diferencije između običnih i humanoga zatvora, prilagodba osuđenika na takve uvjete odsluživanja kazne možda neće uvijek biti tečna i lagana, te će iziskivati određeni period, tijekom kojeg će se zločincu usaditi u um nove vrijednosti, i, još važnije, model razmišljanja po kojem će ih moći sagledavati objektivno i subjektivno, stavljajući odsad pa nadalje svoja djela u kontekst kakav ne zanemaruje posljedice.

Na poteškoće u aklimatizaciji institucionaliziranom stilu života osobito će nailaziti oni kažnjenici koje je do zločina dovela nužnost izazvana ovisnošću o narkotičkim sredstvima. Podređenost drogama gotovo je anulirala mogućnost njihova racionalna prosuđivanja, što je simptom koji se kod rekonvalescenata zadržava – makar u pogledu manjka samopouzdanja – kod svakoga bivšeg narkomana, čak i onda kada mu je tijelo očišćeno od ovisnosti.

Teške droge izobličile su njihove živote i ispunili ih samo onim sadržajem, odnosno djelima kojima je svrha jedino nabavka i konzumiranje droge. Stoga se veliki postotak ovisnika, po napuštanju zatvorske sredine, ponovno vrati kriminalu jednostavno stupajući u kontakt s onim prijateljima i poznanicima koji su ih, vjerojatno, najzad i uveli u taj mračni svijet.

Paradoksalno, osuđenici proklinju svoje vrijeme u zatvoru upravo stoga što ih ono opstruira u namjeri da se u potpunosti prepuste svojim porocima; a kada odsluže kaznu i izađu na slobodu, istome će poroku odmah pribjeći i tako se iznova dovesti u situaciju da ih traže organi zakona, čime će naposljetku opet stupiti iza rešetaka. Ili bi njihov slučaj, još tragičnije, mogao završiti predoziranje i smrću.

Razlozi su to zbog kojih humani zatvor nudi i program tretiranja ovisnosti, na psihološkoj bazi, pružajući zatvorenicima – grupno, ili ponaosob – seanse s ovlaštenim psiholozima. Kroz te razgovore pronaći će se srž problema svakog ovisnika, odnosno svi razlozi relativni njihovoj ideji da se uopće počnu drogirati i time pokušaju – uvjetno rečeno – riješiti tegobne situacije u svojim životima.

Humani zatvor neće dozvoljavati da itko, bez obzira na razinu svojega zločina, izgubi svoja fundamentalna ljudska prava. U njemu će nepravda prestati postojati, dok će njegovim postojanjem biti zaliječene sve one rane koje je ljudima – što krivima, što nedužnima – nepravda nanijela... suživot u zatvoru bit će uglađen, kurtoazan i miroljubiv. Izostat će bilo kakvi inicijatori potencijalnoga bunta, antagoniziranosti među osuđenicima, te povlaštenosti koja opstaje isključivo zahvaljujući korupciji.

Humani će zatvor producirati ljude koji, vraćeni u globalno društvo, mogu i žele to isto društvo poboljšati; a svoje aspiracije prema tome cilju potkrijepit će etikom i moralnim vrijednostima koje su im u humanome zatvoru ponovno usađene.

5. ZAKLJUČAK

Ukoliko dizajn i tehnologija skoro u potpunosti odvajaju zatvorenike od osoblja, nameće se pitanje do koje granice, bilo koja od tih grupa, može drugu tretirati kao ljudska bića. Arhitektura i dizajn nude mnoge mogućnosti smanjivanja tekućih i građevinskih troškova, ali time humaniji režimi koji zahtjevaju više teškog rada mogu postati nebitni. Mijenjanje javnih, političkih i zakonskih standarda bi trebalo (iako ni to nije garancija) osigurati da se nekadašnji zapušteni i opasni uvjeti života u zatvorima više ne ponavljaju. To nam, međutim, može biti mala utjeha ako umjesto toga možemo ponuditi samo higijenske uvjete u smislu prehrane i okoliša, koji su istovremeno sociološki neadekvatni i psihološki brutalni, dok se cijeli pothvat odvija u etičkom vakuumu. Arhitektura se izdvaja od same gradnje i dizajna držeći se i javno obznanjujući teorije o prirodi čovjeka i zajedničkom životu ljudi, te o težnjama koje mogu imati. Kao i svi drugi humani pothvati ni ovaj se ne može napraviti u lošoj vjeri - pretvarajući se da naša zajednička humanost može biti izigrana. Dok neke struje u kaznenim krugovima smatraju da možemo previdjeti moralne značajke zatvorenika i osoblja, sustav vrednota arhitekture - njen integritet kao oruđa u rafiniranju i razvoju civilizacije - zasigurno ne može dozvoliti da se cijeli proces nastavi bez stavljanja ljudskog elementa u središte svojih nastojanja. Ipak, arhitektura mora uvijek biti više od samih ideja; ona također predstavlja i grupe praktičara koji privlače klijente i izlaze u susret njihovim potrebama. Bez snažnih i dobro razrađenih kaznenih i organizacijskih ideja, ove se smjernice mogu pretvoriti u jednostavno prihvaćanje a dizajn u oblik knjigovodstva.

DIPLOMSKI RAD

HUMANI ZATVOR ZA 21. STOLJEĆE

<i>OPIS TEME DIPLOMSKOG RADA_PROJEKTNI PROGRAM</i>	<i>1</i>
<i>ISKAZ POVRŠINA_ISKAZ BROJA SOBA I KREVETA</i>	<i>2</i>
<i>KATASTAR S PRIJEDLOGOM PARCELACIJE (M 1:5000)</i>	<i>3</i>
<i>GEODETSKA PODLOGA (M 1:2000)</i>	<i>4</i>
<i>SATELITSKI SNIMAK LOKACIJE</i>	<i>5</i>
<i>SITUACIJA (M 1:1000)</i>	<i>6</i>
<i>SITUACIJA S PRIZEMLJIMA (M 1:500)</i>	<i>7</i>
<i>SITUACIJA S UCRTANIM 1. KATOM (M 1:500)</i>	<i>8</i>
<i>SITUACIJA S UCRTANIM KROVOVIMA (M 1:500)</i>	<i>9</i>
<i>TLOCRT PRIZEMLJA_ZGRADA „C“ (M 1:200)</i>	<i>10</i>
<i>TLOCRT 1. KATA_ZGRADA „C“ (M 1:200)</i>	<i>11</i>
<i>TLOCRT 2. KATA_ZGRADA „C“ (M 1:200)</i>	<i>12</i>
<i>SJEVERNO I JUŽNO PROČELJE_ZGRADA „C“ (M 1:200)</i>	<i>13</i>
<i>ISTOČNO I ZAPADNO PROČELJE_PRESJEK A-A_ZGRADA „C“ (M 1:200)</i>	<i>14</i>
<i>TLOCRT PRIZEMLJA_ZGRADA „D“ (M 1:200)</i>	<i>15</i>
<i>TLOCRT 1. KATA I 2. KATA_ SJEVERNO I JUŽNO PROČELJE _ZGRADA „D“ (M 1:500)</i>	<i>16</i>
<i>ISTOČNO I ZAPADNO PROČELJE_PRESJEK B-B_ZGRADA „D“ (M 1:200)</i>	<i>17</i>
<i>TLOCRT NAGRADNIH SOBA – APARTMANA_ZGRADA „B“ (M 1:200)</i>	<i>18</i>
<i>PRESJEK B-B_JUŽNO I SJEVERNO PROČELJE _ZGRADA „B“ (M 1:200)</i>	<i>19</i>
<i>STAKLENICI_(M 1:200)</i>	<i>20</i>
<i>DETALJI (M 1:5)</i>	<i>21</i>
<i>AKSONOMETRIJSKI PRIKAZ</i>	<i>22</i>
<i>PERSPEKTIVNI PRIKAZ</i>	<i>23</i>
<i>LITERATURA</i>	<i>24</i>

OPIS TEME DIPLOMSKOG RADA

Odabrana lokacija se nalazi u sklopu općine Dugopolje. Nekada malo naselje Dugopolje u relativno kratkom roku pretvorilo se u modernu općinu s visokim profitom i bez nezaposlenih. Locirano je 12 km od Splita, glavnog županijskog središta i drugog najvećeg hrvatskog grada. Sam izlaz s autoceste A1 koja spaja Zagreb, hrvatsku metropolu s jugom Hrvatske, nalazi se na području općine. Osim autoceste, suvremene prometnice iz smjera Dugopolja prema Solinu i Splitu, izvrsno povezuju Dugopolje s morskom lukom, željezničkim kolodvorom i zračnom lukom.

Na području općine Dugopolje formirane su poslovne zone na kojima se odvija pretežito trgovačka djelatnost, skladišna djelatnost, djelatnosti tihe proizvodnje te uslužne djelatnosti. Zbog ove opredjeljenosti čitava zona izgleda kao jedno veliko skladište. Potencijal proizlazi iz urbanističkoga i komunalnoga uređenja te blizine grada Splita. Čitava zona funkcionira kao jedna poslovna četvrt grada Splita.

Sve dugopoljske gospodarske zone detaljno su isplanirane i projektirane. Do svake građevinske parcele osigurano je priključenje na vodovodnu, telefonsku, električnu i kanalizacijsku mrežu. Postojanje planova uređenja značajno olakšava i ubrzava ishodovanje građevinskih dozvola. Parcele unutar zone su povezane rasterom prometnica sa zelenim površinama i javnom rasvjetom. Također se uz prometnice nalaze putokazi na kojima se prikazuju poslovni subjekti u zoni te smjer prema njihovoj lokaciji. Postojanje projektirane infrastrukture (koja nedostaje većini hrvatskih općina) je glavni generator razvoja koji su prepoznali raznorazni investitori. Aquapark Dalmacija u Dugopolju očekuje dnevno 5 000 posjetitelja. Prvi vodeni park u Hrvatskoj imat će 14 tobogana od kojih će najveći biti visok 12 metara, bazene, rijeku, poseban sustav za grijanje vode i brojne ugostiteljske sadržaje. U planu je i žičara koja bi vodila na vrh Mosora. Ipak, investitorima nedvojbeno privlačno Dugopolje, poput čitave Zagore nije privlačno kao trajna stambena rezidencija.

U gotovo svim naseljima općine dolazi do pada broja stanovnika, što se osobito ističe u naseljima Liska Kotlenice i Koprivno. Glavno općinsko središte ima najujednačenije kretanje stanovništva. Uzrok pada broja stanovnika jesu procesi deagrarizacije, a snažni privlačni motiv je Split i okolica. Neprivlačnosti ove zone u svrhu stanovanja doprinose i ostali parametri poput klime.

Prevladava kontinentalna klima s oštrim i vrlo hladnim zimama te vrućim ljetima s čestim lokalnim pljuskovima. Zimske jutarnje temperature spuštaju se ispod -10 stupnjeva, dok se dnevne kreću od tri do šest. Ljetne temperature su iznad 35 stupnjeva. Padaline su često obilne. Zimi je to najčešće snijeg, a ljeti su pljuskovi kiše. Na Dinari, Kamešnici i Biokovu zimi visina sniježnog pokrivača je viša od tri metra.

Na odabranoj lokaciji projektirat će se zatvor u skladu s modernim humanističkim uvjerenjima. Zatvori se ustrojavaju za obavljanje poslova izvršavanja mjere pritvora, izvršavanje kazne zatvora, izvršavanje kazne zatvora izrečene u prekršajnom postupku, osiguranje zatvora, održavanje unutarnjeg reda među zatvorenima, dežurstva i sprovođenja zatvorenika, osiguravanja smještaja, prehrane, opreme i pravne pomoći zatvorenima organizacije rada i strukovne izobrazbe zatvorenika, zdravstvene zaštite zatvorenika, vođenja propisanih evidencija, kadrovske i financijsko-knjigovodstvene poslove i ostale poslove koji omogućuju upravljanje i rad zatvora. Osim klasičnih namjena, planirani zatvor će udomljavati i neke nove namjene koje su obilježja modernih humanih zatvora poput održavanja obiteljskih odnosa, rada u pritvoru, nagradne programe, itd.

Postoji nekoliko razloga koji su doveli do odabira lokacije.

Preporučena lokacija za zatvore je u blizini velikih gradova zbog prometne blizine gradu te jeftinije cijene zemljišta nego u samim gradovima. Dugopolje je zapravo jedna ekstenzija grada Splita. Izvrstan geo-prometni položaj i prometna povezanost odabrane lokacije omogućit će svim zaposlenicima zatvora da ne gube mnogo vremena na putovanje do radnog mjesta i obiteljima pritvorenika da lako mogu doći u posjet. Zbog posebnosti programa planiranog zatvora koji će omogućavati zatvorenima da svoju kaznu dijelom provode u radu, ova lokacija svojom pretežito poslovnom namjenom pruža idealne uvijete za ostvarenje te ideje. Kriminogena svojstva tih zatvorenika jamče rad kod poslodavca uz minimalnu mogućnost zlouporabe rada kod poslodavca, a boravka u zatvoru. Prirodne ljepote planina koje okružuju lokaciju omogućavaju realizaciju nagradnog programa zatvora. Uz te prednosti, lokacija već ima uređenu infrastrukturu što je samo po sebi čini privlačnom.

PROJEKTNII PROGRAM

Predviđeni kapacitet zatvora je 500 zatvorenika koji su smješteni u osnovnim sobama ("A i B"). Sve ostale površine predviđene su u skladu sa smještajnim kapacitetom zatvora. Predviđene su i površine za razne zatvorske programe koji omogućavaju projektiranje humanog zatvora. Zbog blizine grada Splita nije predviđen trajni boravak odnosno smještaj zatvorskog osoblja.

Potrebno je izraditi i prijedlog preparcelacije čestice 1914/100 u skladu s prostornim potrebama novoprojektiranog zatvora.

ISKAZ POVRŠINA	m²
BRUTO	
UKUPNA POVRŠINA PARCELE	87916,6
UKUPNA POVRŠINA ZATVORA UNUTAR ZATVORSKOG ZIDA	46851
UKUPNA BRUTTO POVRŠINA	14932
UKUPNA TLOCRTNA POVRŠINA	8052
KIS	0,2
KIG	0,1
GLAVNO ZATVORSKO DVORIŠTE	6878
OSIGURANA DVORIŠTA	2780
IZDOJENO ZATVORSKO DVORIŠTE ZA STAMBENE JEDINICE „C“	958,6
IZDOJENO ZATVORSKO DVORIŠTE ZA STAMBENE JEDINICE „D“	797,8
KONTROLIRANO ULAZNO DVORIŠTE 1	94,4
KONTROLIRANO ULAZNO DVORIŠTE 2	448
PREDVIĐENA POVRŠINA ZA DOGRADNJU	7940
ZGRADA „A“	140
ZGRADA „B“	4466
ZGRADA „C“	5345
ZGRADA „D“	4981

NETO

ZGRADA A

PRIZEMLJE

ULAZNI PREDPROSTOR	9
ČEKAONICA	48,2
SANITARIJE	16
PROSTORIJA ZA NADZOR SA SANITARIJAMA	35
KONTROLNA PROSTORIJA	25,5

ZGRADA B

PRIZEMLJE

ULAZNI PREDPROSTOR	24
ČEKAONICA	87,4
PROSTORIJA ZA NADZOR SA SANITARIJAMA	54,4
URED x2	14,3
PROSTORIJA ZA GRUPNE KONTAKTNE POSJETE x3	11,5
PROSTORIJA ZA POJEDINAČNE KONTAKTNE POSJETE x8	7,7
PROSTORIJA ZA POJEDINAČNE BESKONTAKTNE POSJETE x7	4,3
PROSTORIJA ZA GRUPNE BESKONTAKTNE POSJETE x6	5,9
PROSTORIJA ZA NADZOR	13,3
ČEKAONICA ZA ZATVORENIKE x2	22
SANITARIJE ZA OSOBLJE I POSJETITELJE x2	10
SVLAČIONICA SA SANITARIJAMA x2	27,3
TERETANA ZA OSOBLJE x2	50,6
ČEKAONICA ZA POSJETITELJE	15
URED x8	10,2
PROSTORIJA ZA PREGLED x2	19,2
DOKTOROV URED x2	7,2

PROSTORIJA ZA LIJEKOVE x2	5,8
PROSTORIJA ZA PREGLED	32,6
SOBA „F“: MEDICINSKO-IZOLACIJSKA SOBA x4	21,2
ČEKAONICA ZA ZATVORENIKE	22
ULAZNI PREDPROSTOR	16,3
TRGOVINA	22
SANITARIJE	18,2
PROSTORIJA ZA KNJIŽNIČARA	8,1
KNJIŽNICA	244
KAPELICA	27,8
UČIONICA	33,3
ZAJEDNIČKA PROSTORIJA	19,6
PROSTORIJA ZA PRIJAM ZATVORENIKA SA SANITARIJAMA	27
ČEKAONICA ZA ZATVORENIKE	17,6
ČEKAONICA ZA ZATVORENIKE	36
SOBA „G“: SOBA ZA PSIHIČKI NESTABILNU OSOBU SKLONU SAMOUBOJSTVU x2	14,8
SANITARIJE	1,2
PROSTORIJA ZA NADZOR	13,5
ULAZNI PREDPROSTOR	18
PROSTORIJA ZA PRANJE	11
PROSTORIJA ZA STVARI ZATVORENIKA	11
SANITARIJE	3,8
PROSTORIJA ZA TESTIRANJE OVISNOSTI	22,5
PROSTORIJA ZA FOTOGRAFIRANJE	46,5
SANITARIJE	15,2
PROSTORIJA ZA NADZOR	13
PROSTORIJA ZA ISPITIVANJE ZATVORENIKA x2	15
VELIKO SPREMIŠTE	366

1. KAT

URED x2	14,3
URED	17
VIJEĆNICA	36,4
ADMINISTRATIVNO – KONTAKTNA PROSTORIJA	112,5
RESTORAN ZA OSOBLJE I POSJETITELJE	133,5
KUHINJA RESTORANA	54
ULAZNI PREDPROSTOR	5,4
PROSTORIJA ZA NADZOR	4,7
CENTRALNA KONTROLNA PROSTORIJA	33,7
SANITARIJE	2,5
NAGRADNA SOBA – APARTMAN x12	31

ZGRADA C		
<i>PRIZEMLJE</i>		
ULAZNI PREDPROSTOR x4	15,9	
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	17,4	
PROSTORIJA ZA NADZOR	12,2	
PROSTORIJA ZA STVARI ZATVORENIKA x2	20,2	
PRAONICA x4	14	
PROSTORIJA ZA OSOBLJE x4	12,5	
PREDPROSTOR I PROSTORIJA ZA PRETRAGU ZATVORENIKA SA SANITARIJAMA	27,5	
SOBA „C“: SOBA ZA OSOBU S INVALIDITETOM x3	15,8	
DNEVNA PROSTORIJA x4	100	
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	14,5	
SOBA „A“: DOBRA SOBA x44	17	
<i>1. KAT</i>		
PROSTORIJA ZA SPREMANJE x2	20,2	
PROSTORIJA ZA SPREMANJE	22,4	
PRAONICA x4	14	
PROSTORIJA ZA OSOBLJE x4	12,5	
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	14,5	
SOBA „A“: DOBRA SOBA x44	17	
SOBA „D“: SAMICA x2	7,8	
SOBA „E“: SIGURNOSNA SOBA x4	15,9	
SOBA „G“: SOBA ZA PSIHIČKI NESTABILNU OSOBU SKLONU SAMOUBOJSTVU x4	15,4	
DNEVNA PROSTORIJA x4	100	
<i>2. KAT</i>		
TERETANA ZA ZATVORENIKE	322	
TEREN ZA SKVOŠ (SQUASH) x2	67,5	
SVLAČIONICE S TUŠEVIMA x2	22,2	
PROSTORIJA ZA OSOBLJE	14,4	

KORIŠTENJE POVRŠINE PREDVIĐENE ZA DOGRADNJU ZGRADE „E“ DO NJENE IZGRADNJE

STAKLENIK x4	380
OBRADIVE POVRŠINE (VRTOVI) x4	189
OBRADIVE POVRŠINE (VRTOVI) x4	156,2
OBRADIVE POVRŠINE (VRTOVI) x2	95,2
ZGRADA D	
<i>PRIZEMLJE</i>	
ULAZNI PREDPROSTOR x4	15,9
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	17,4
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	12,2
PROSTORIJA ZA STVARI ZATVORENIKA x2	20,2
PRAONICA x4	14
PROSTORIJA ZA OSOBLJE x4	12,5
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	14,5
OFFICE	26,8
PROSTORIJA ZA PRANJE CRNOG I BIJELOG POSUĐA	18,8
BLAGAVAONICA ZA ZAPOSLENIKE	13,6
KUHINJA	76,7

URED ŠEFA KUHINJE	6,2
SANITARIJE	2,8
PROSTORIJA ZA DOSTAVU HRANE	10,2
PROSTORIJA ZA OTPAD	14,4
PROSTORIJA ZA SPREMANJE SUHE HRANE	10,2
PROSTORIJA S HLADNJACIMA	5,3
PROSTORIJA SA ZAMRZIVAČIMA	6,8
DNEVNA PROSTORIJA x2	105
DNEVNA PROSTORIJA x2	85
SOBA „B“: DVOKRETVETNA STANDARDNA SOBA x48	12,8
SOBA „B“: JEDNOKRETVETNA STANDARDNA SOBA x8	11,8

1. KAT

PROSTORIJA ZA SPREMANJE x2	20,2
PRAONICA x4	14
PROSTORIJA ZA OSOBLJE x4	12,5
OFFICE	26,8
PROSTORIJA ZA NADZOR x2	14,5
PROSTORIJA ZA PRANJE CRNOG I BIJELOG POSUĐA	18,8
BLAGAVAONICA ZA ZAPOSLENIKE	13,6
SOBA „B“: DVOKRETVETNA STANDARDNA SOBA x48	12,8
SOBA „B“: JEDNOKRETVETNA STANDARDNA SOBA x8	11,8
SOBA „D“: SAMICA x2	7,8
SOBA „E“: SIGURNOSNA SOBA x4	15,9
DNEVNA PROSTORIJA x2	105
DNEVNA PROSTORIJA x2	85

2. KAT

TERETANA ZA ZATVORENIKE	322
TEREN ZA SKVOŠ (SQUASH) x2	67,5
SVLAČIONICE S TUŠEVIMA x2	22,2
PROSTORIJA ZA OSOBLJE	14,4

ISKAZ BROJA SOBA I KREVETA

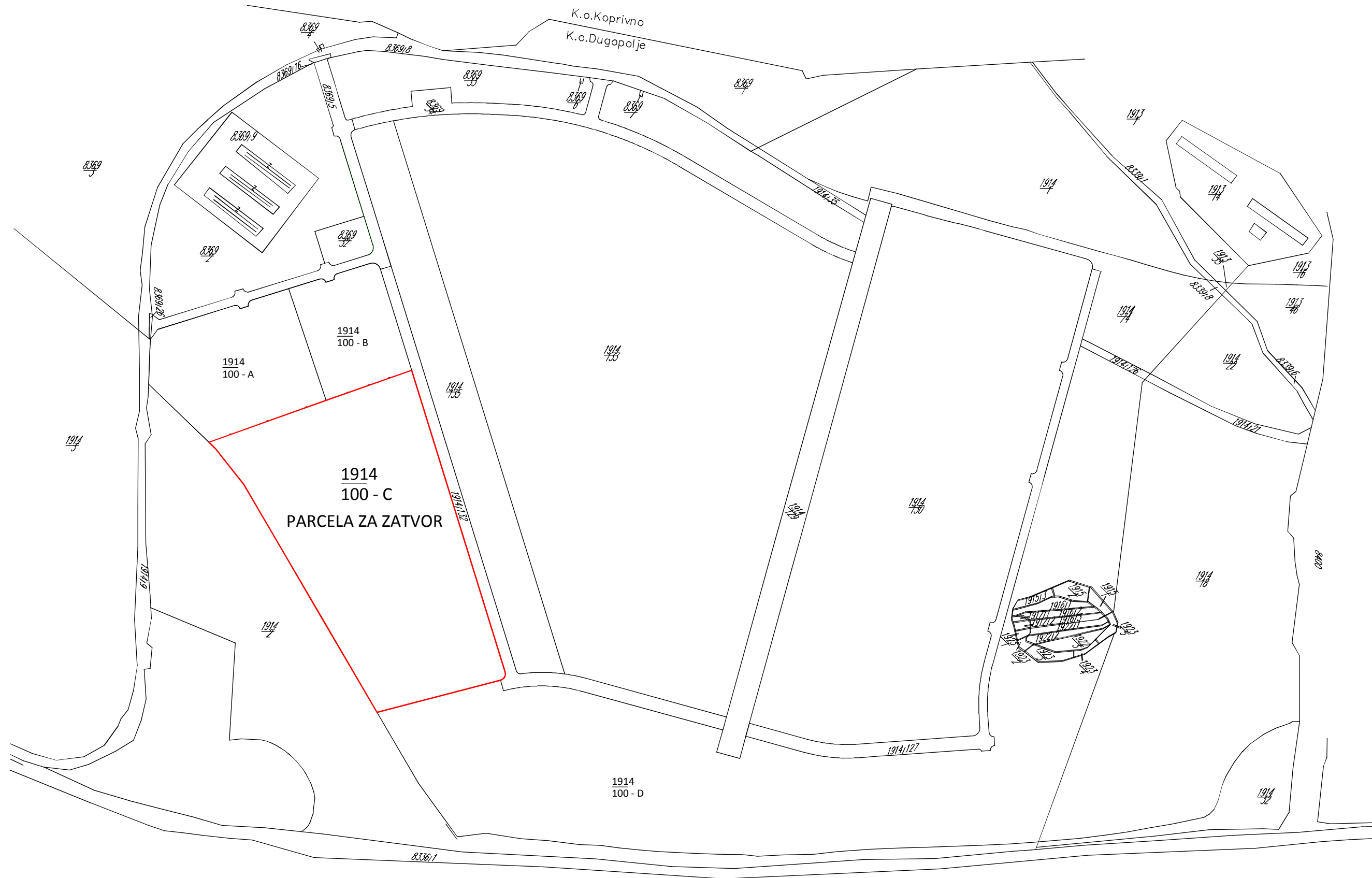
	br.
SOBA „A“: DOBRA SOBA	88
SOBA „B“: DVOKRETVETNA STANDARDNA SOBA	96
SOBA „B“: JEDNOKRETVETNA STANDARDNA SOBA	16
SOBA „C“: SOBA ZA OSOBU S INVALIDITETOM	3
SOBA „D“: SAMICA	4
SOBA „E“: SIGURNOSNA SOBA	8
SOBA „F“: MEDICINSKO-IZOLACIJSKA SOBA	4
SOBA „G“: SOBA ZA PSIHIČKI NESTABILNU OSOBU SKLONU SAMOUBOJSTVU	6
NAGRADNA SOBA – APARTMAN	12

PRIJE IZGRADNJE ZGRADE „E“

BROJ KREVETA	424
MAX. FUNKCIONALNI ZATVORSKI KAPACITET	390

NAKON IZGRADNJE ZGRADE „E“

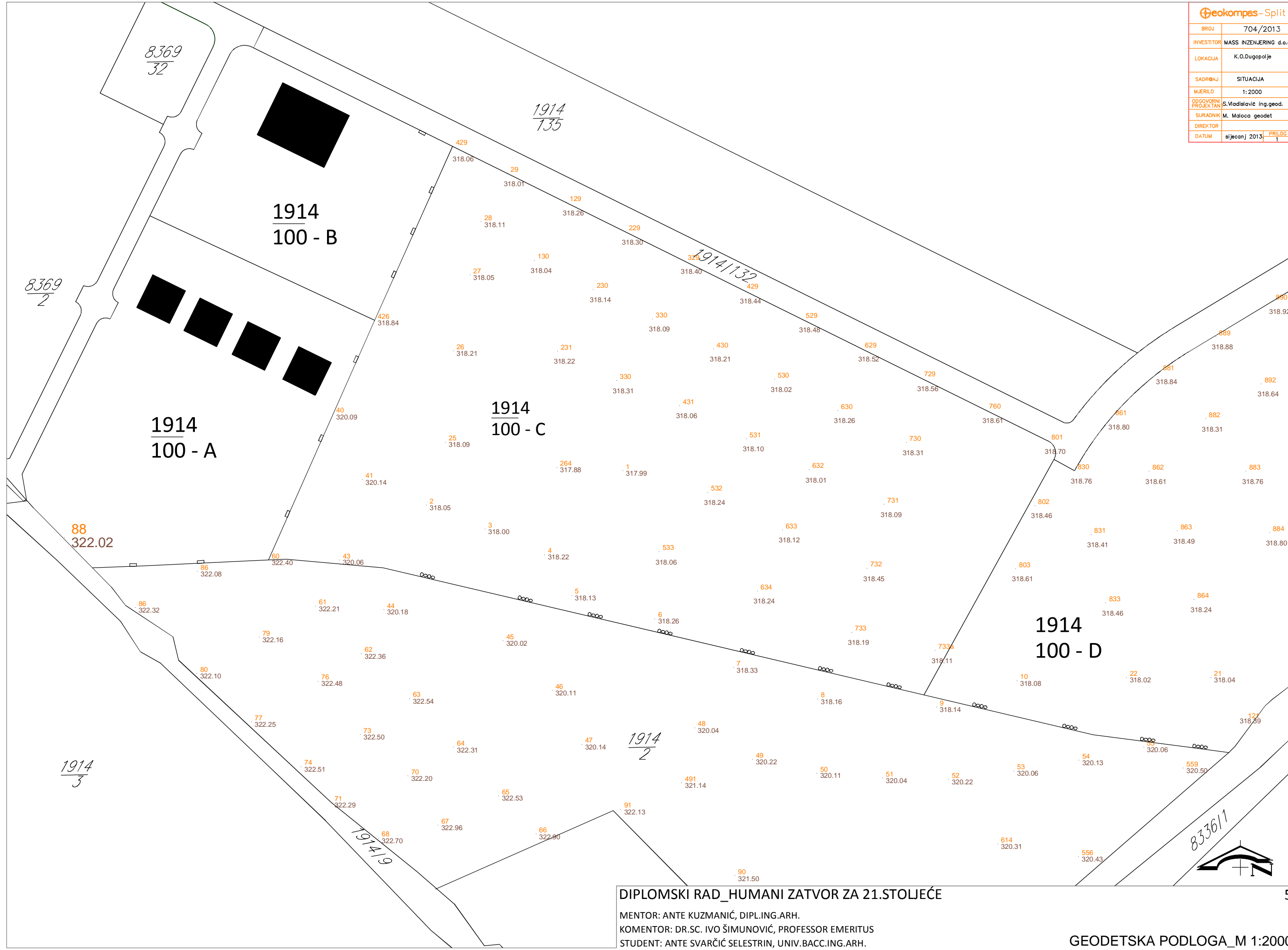
BROJ KREVETA	606
MAX. FUNKCIONALNI ZATVORSKI KAPACITET	566

K.O. DUGOPOLJE
DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

Geokompas-Split	
BROJ	704/2013
INVESTITOR	MASS INZENJERING d.o.o.
LOKACIJA	K.O.Dugopolje
SADROBJ	SITUACIJA
MJERILO	1:2000
ODGOVORNI PROJEKTANT	S.Vladislavić ing.geod.
SURADNIK	M. Maloca geodet
DIREKTOR	
DATUM	siječanj 2013. PRILOG 1

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

GEODETSKA PODLOGA_M 1:2000

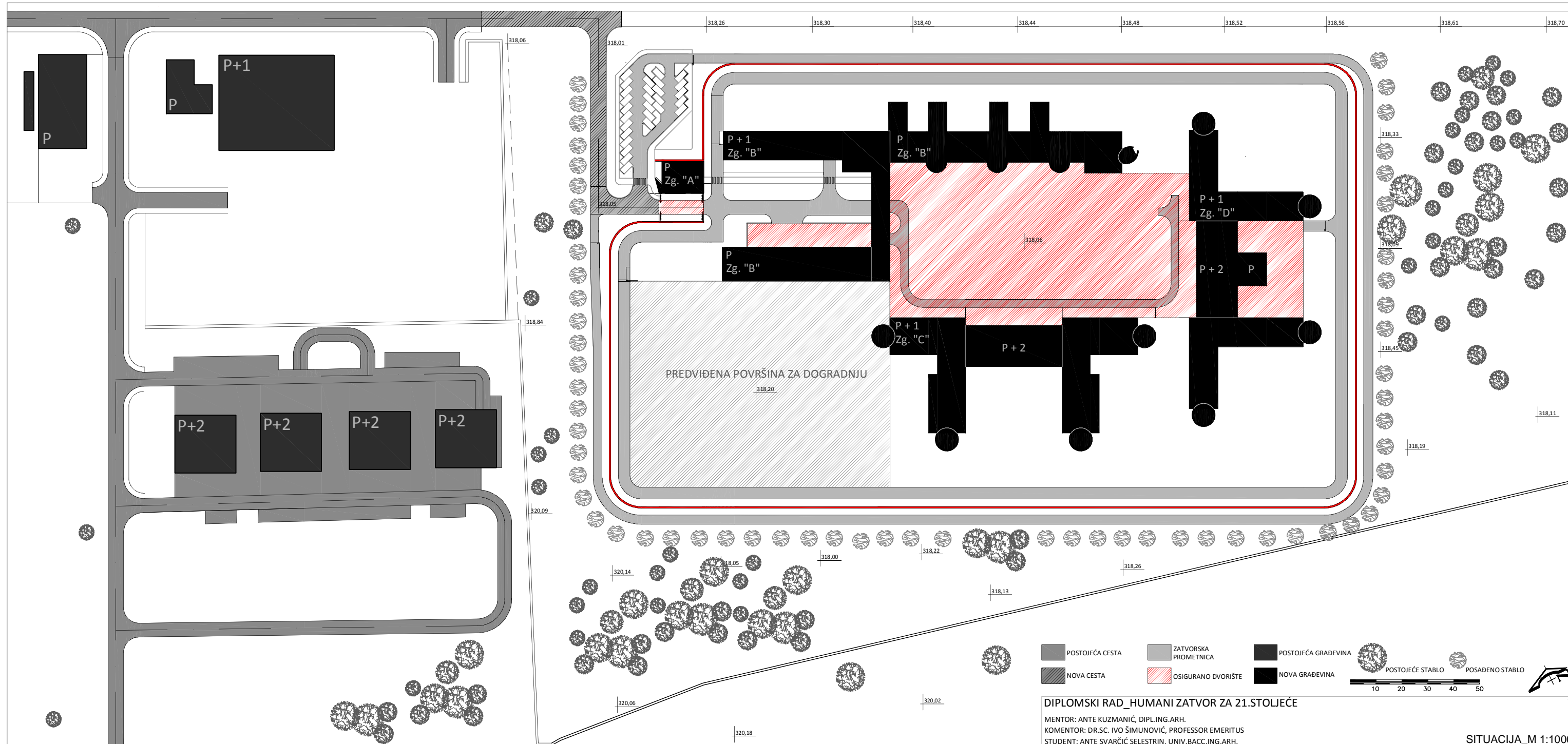
DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.

KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS

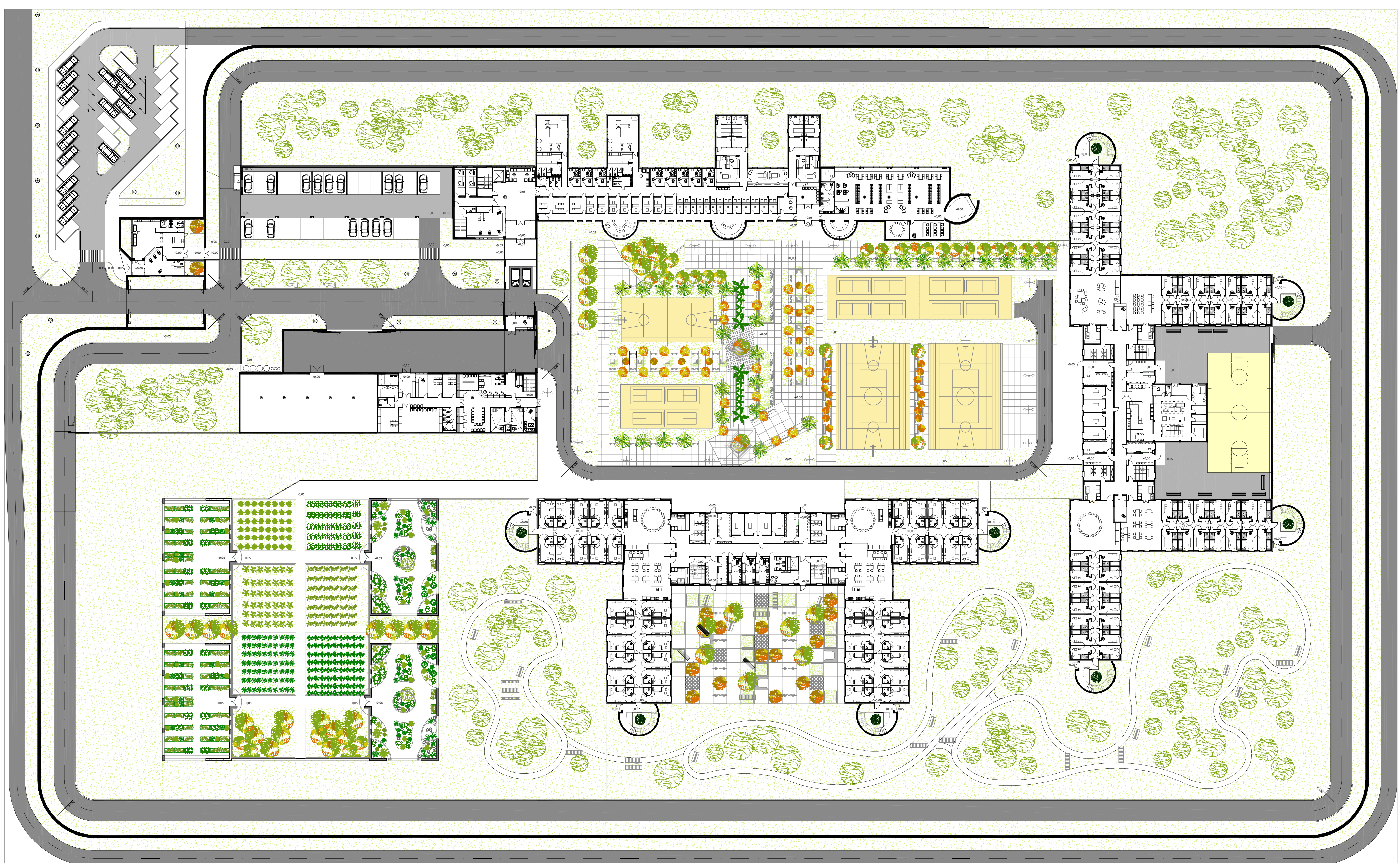
STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

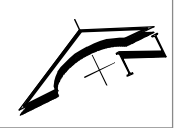
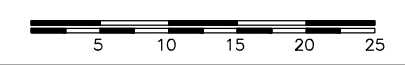

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

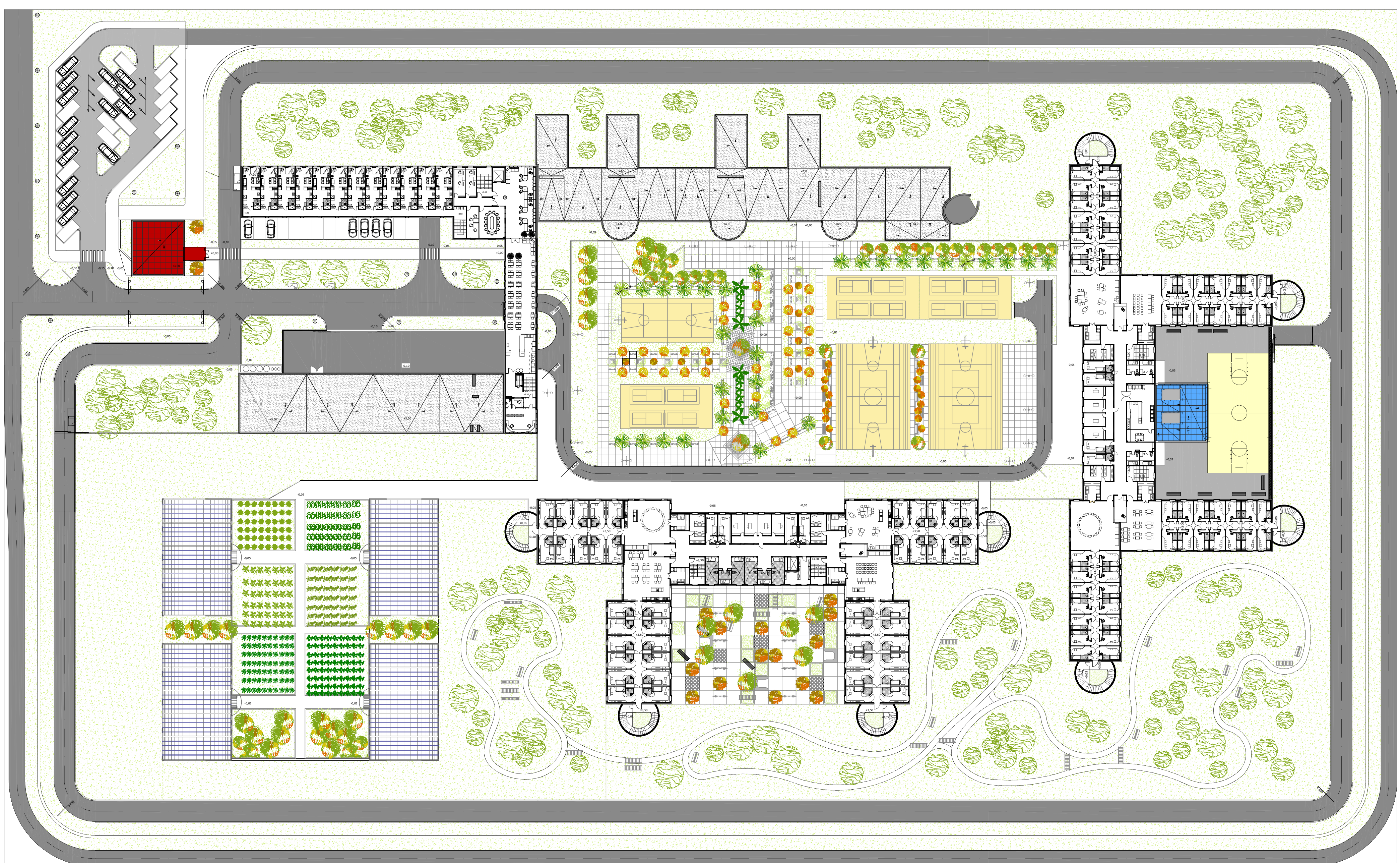
+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

+0,00 = 318,2 m

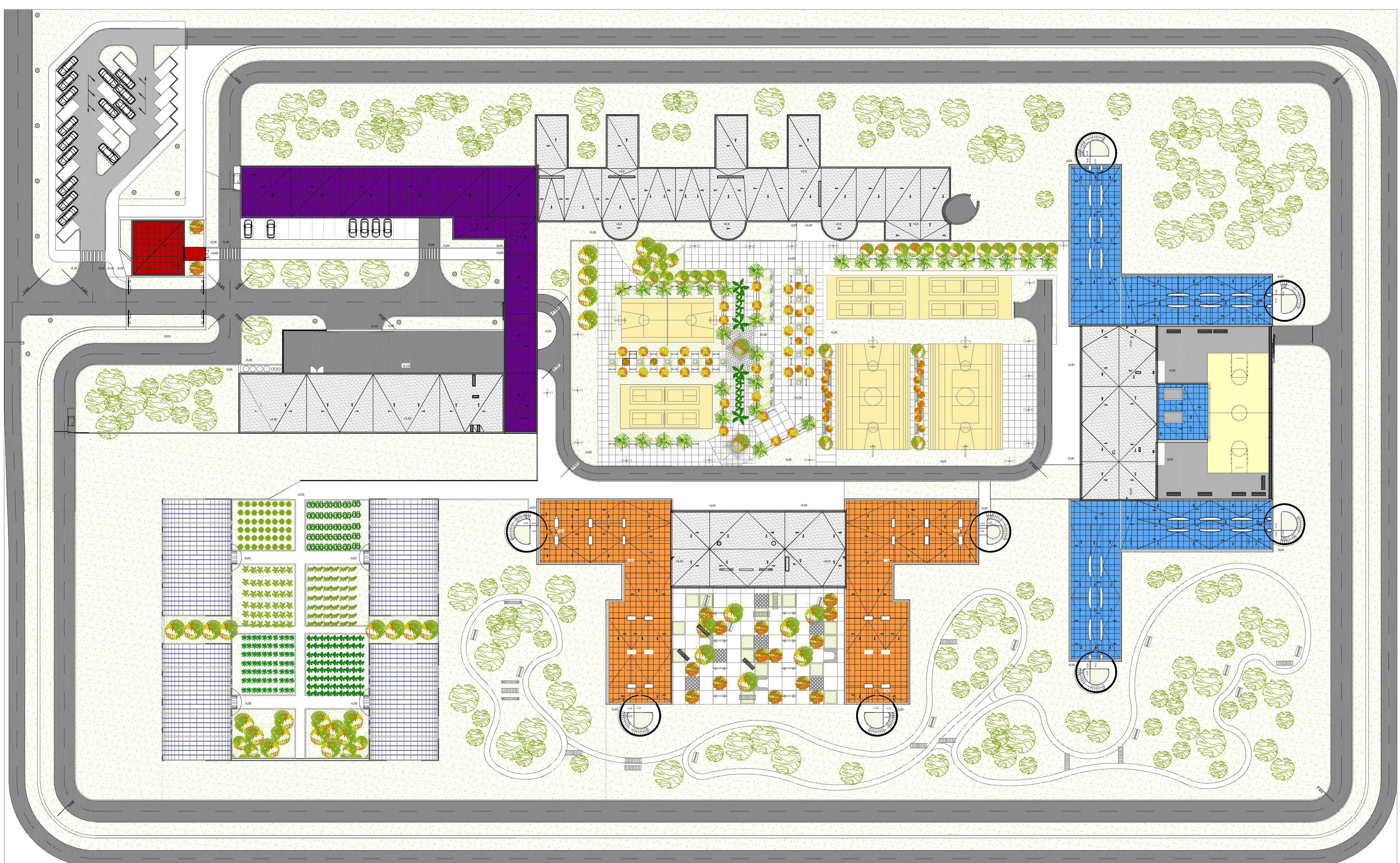

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

SITUACIJA S UCRTANIM 1.KATOM_M 1:500

+0,00 = 318,2 m

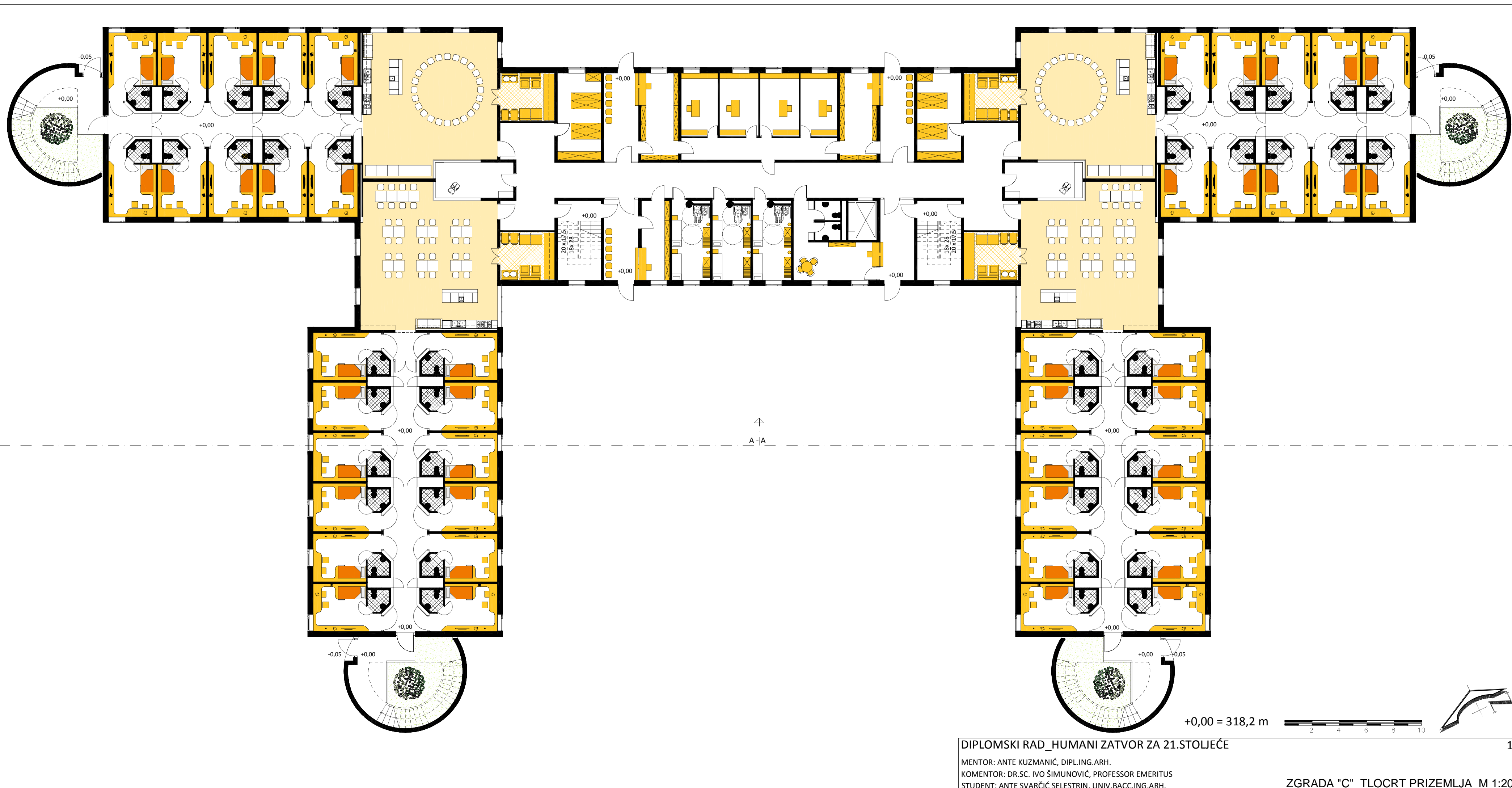

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

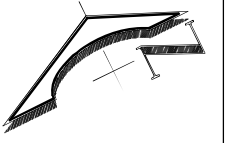
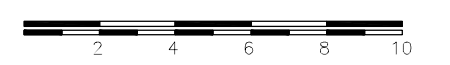
MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

SITUACIJA S UCRTANIM KROVOVIMA_M 1:500

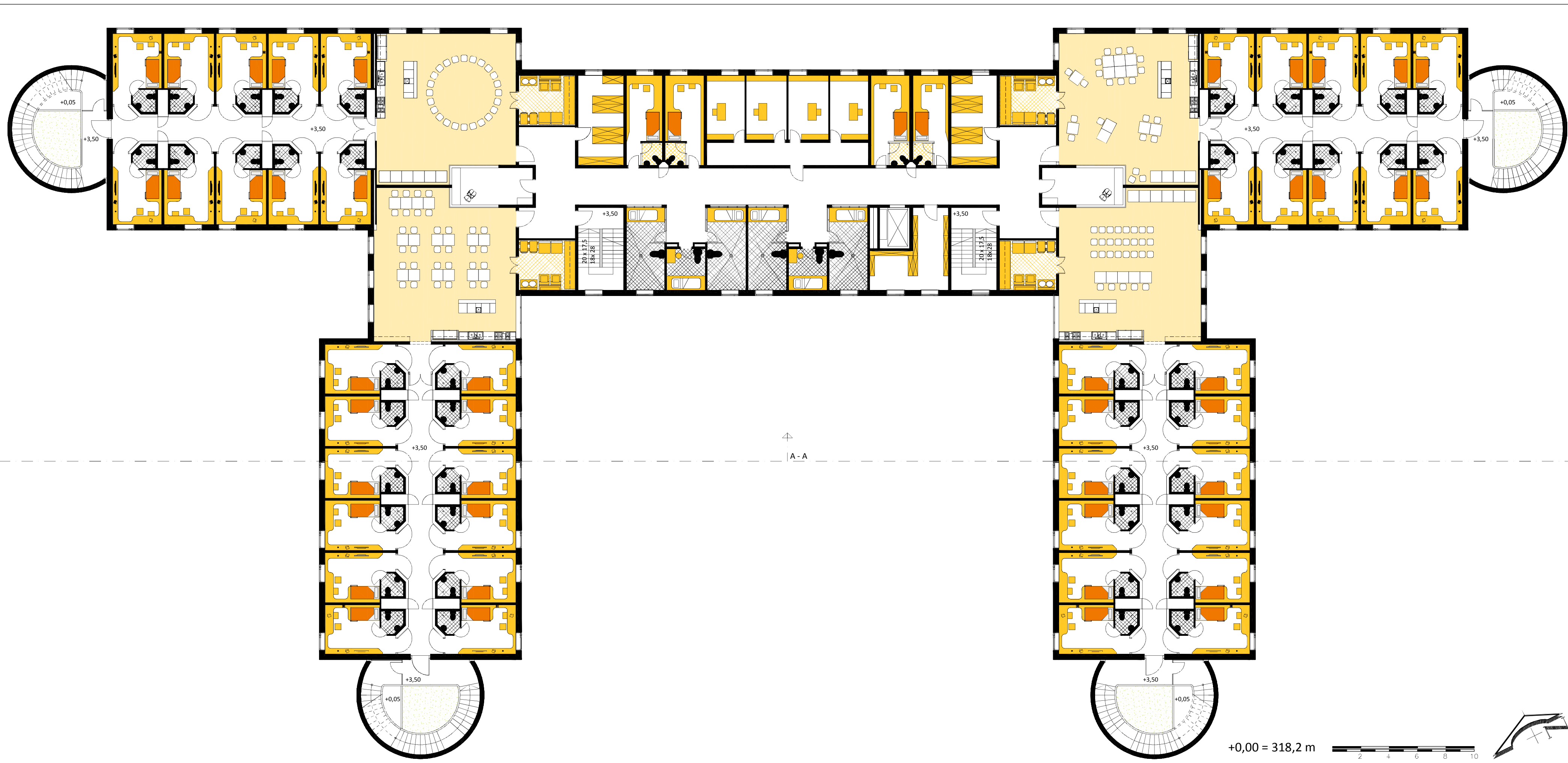

+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

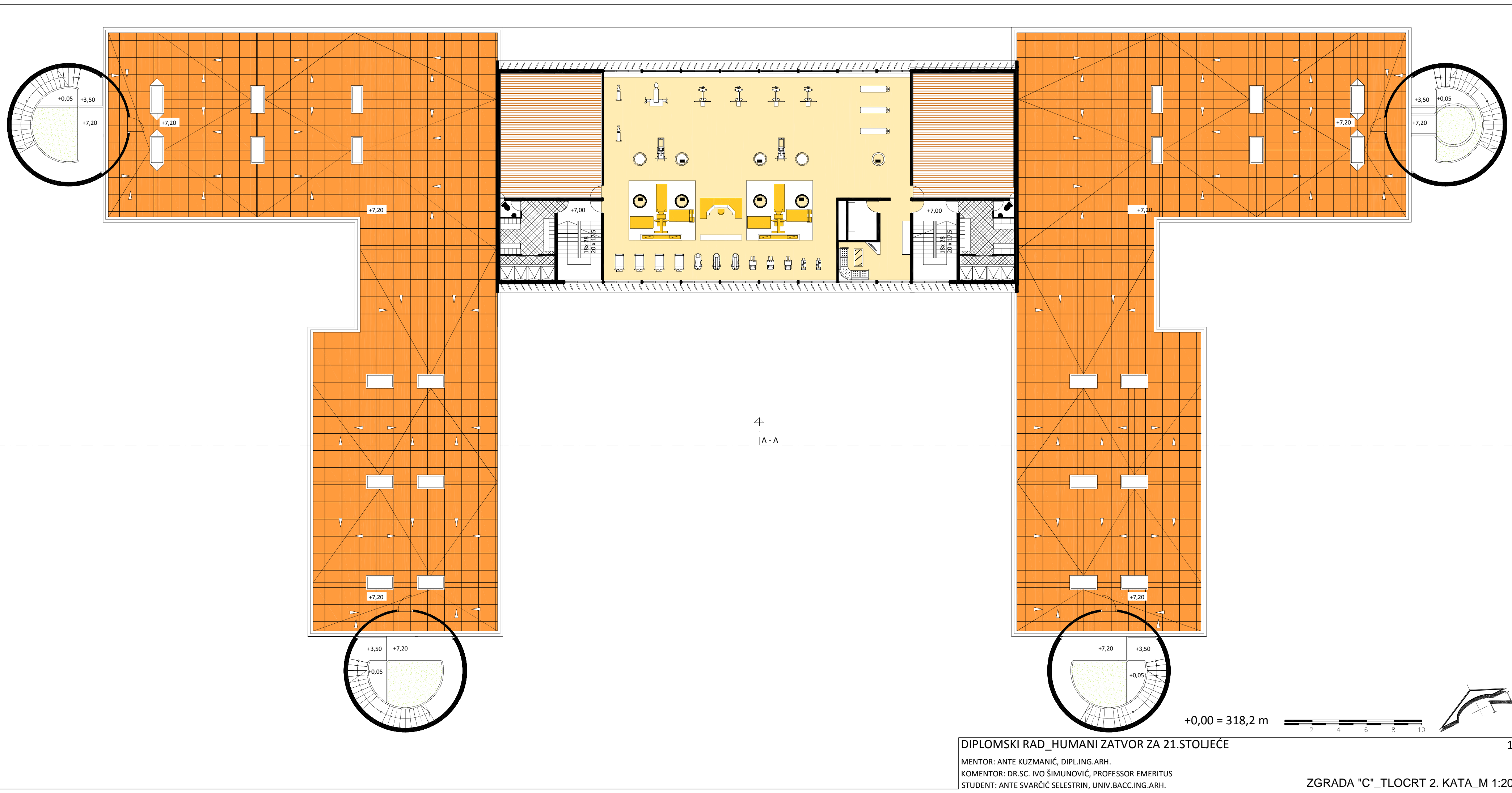
ZGRADA "C"_TLOCRT PRIZEMLJA_M 1:200

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

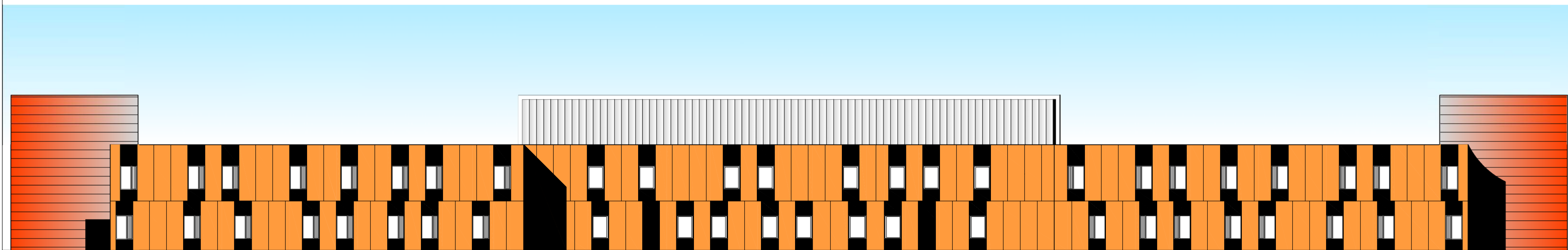
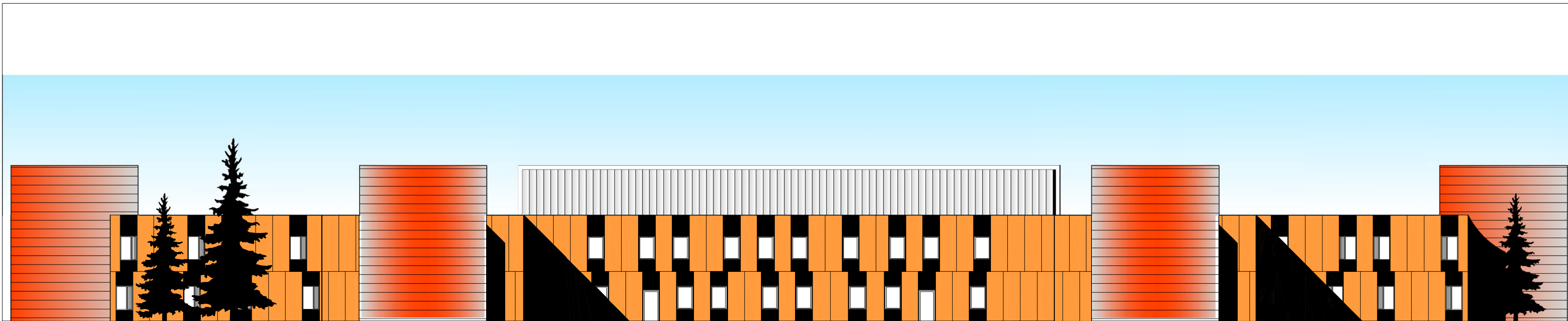
ZGRADA "C"_TLOCRT 1.KATA_M 1:200

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

ZGRADA "C" _TLOCRT 2. KATA_M 1:200

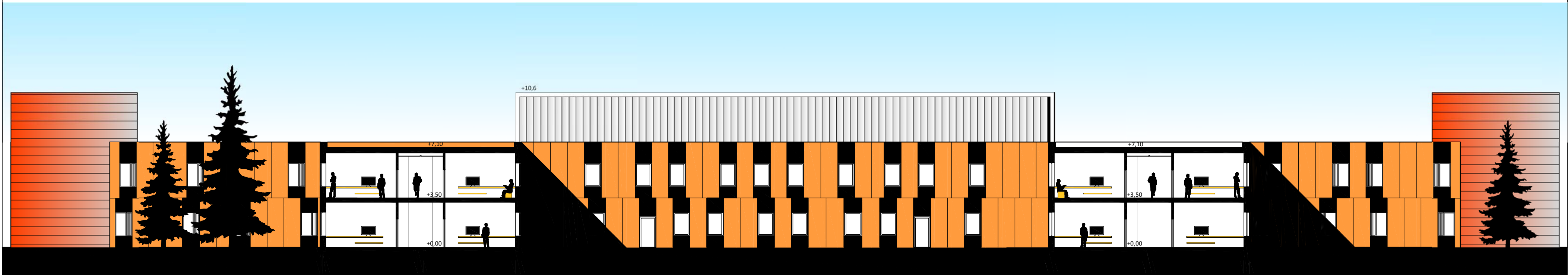
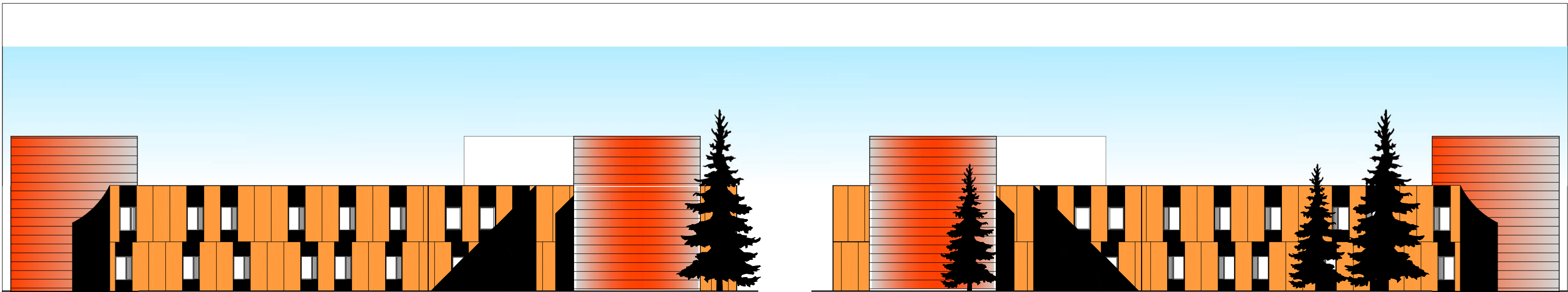
+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

ZGRADA "C"_SJEVERNO I JUŽNO PROČELJE_M 1:200

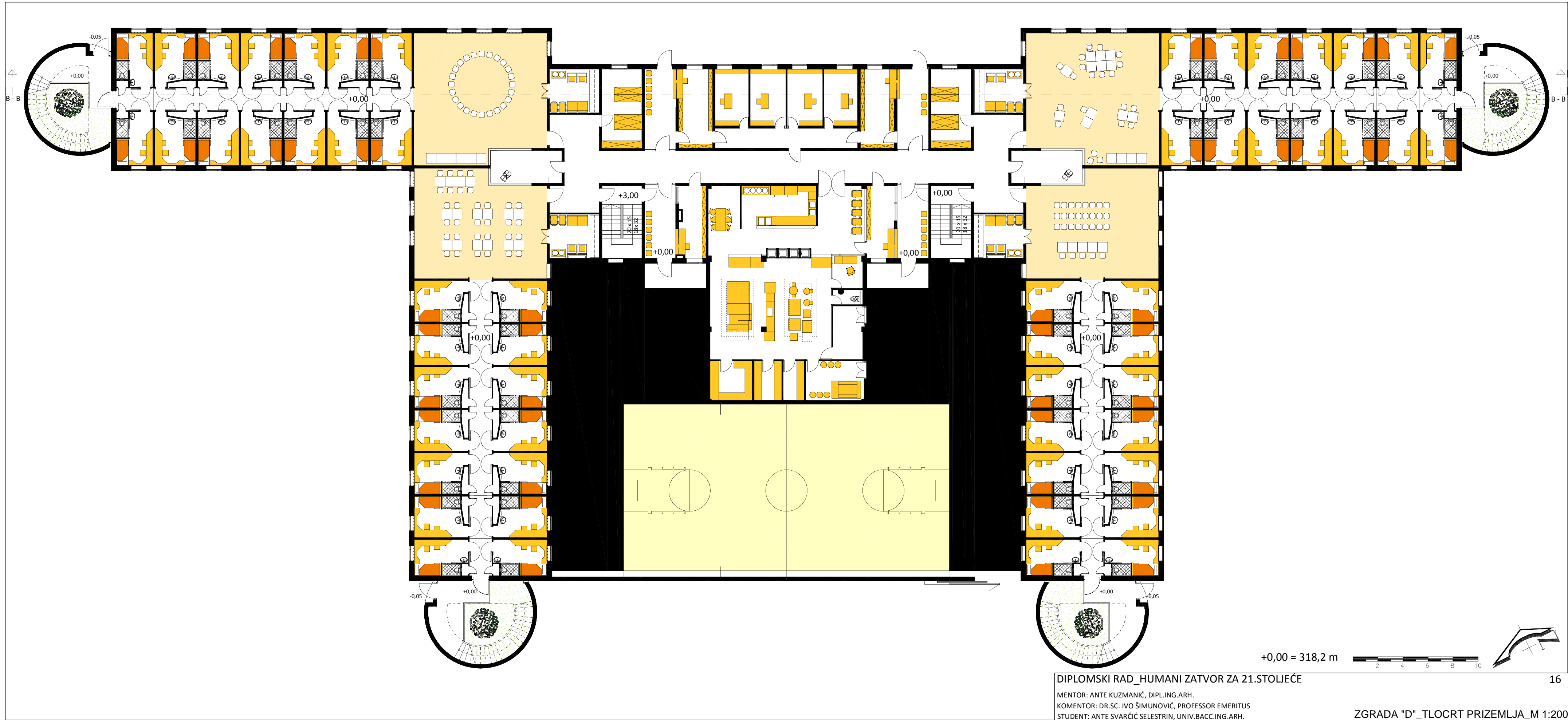
+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

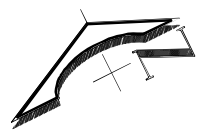
ZGRADA "C"_IST. I ZAP. PROČELJE, PRESJEK A-A_M 1:200

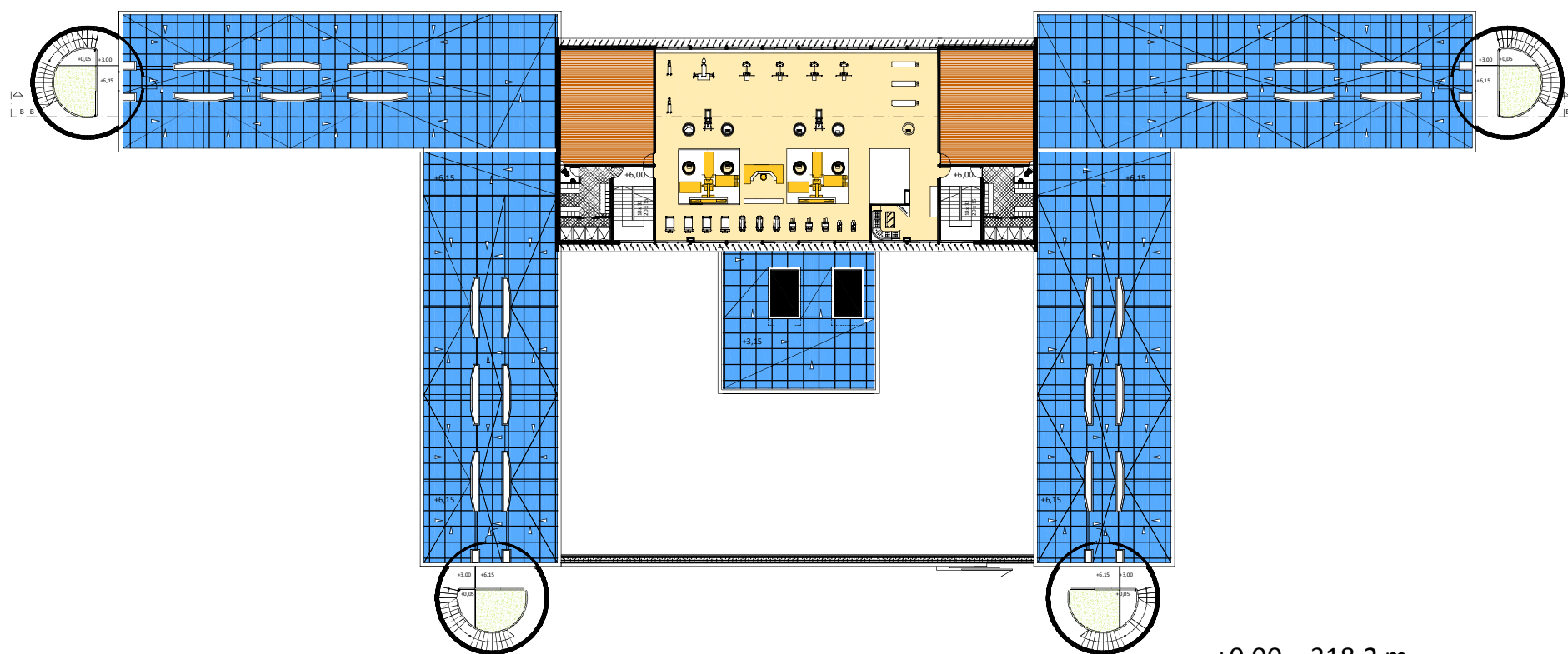
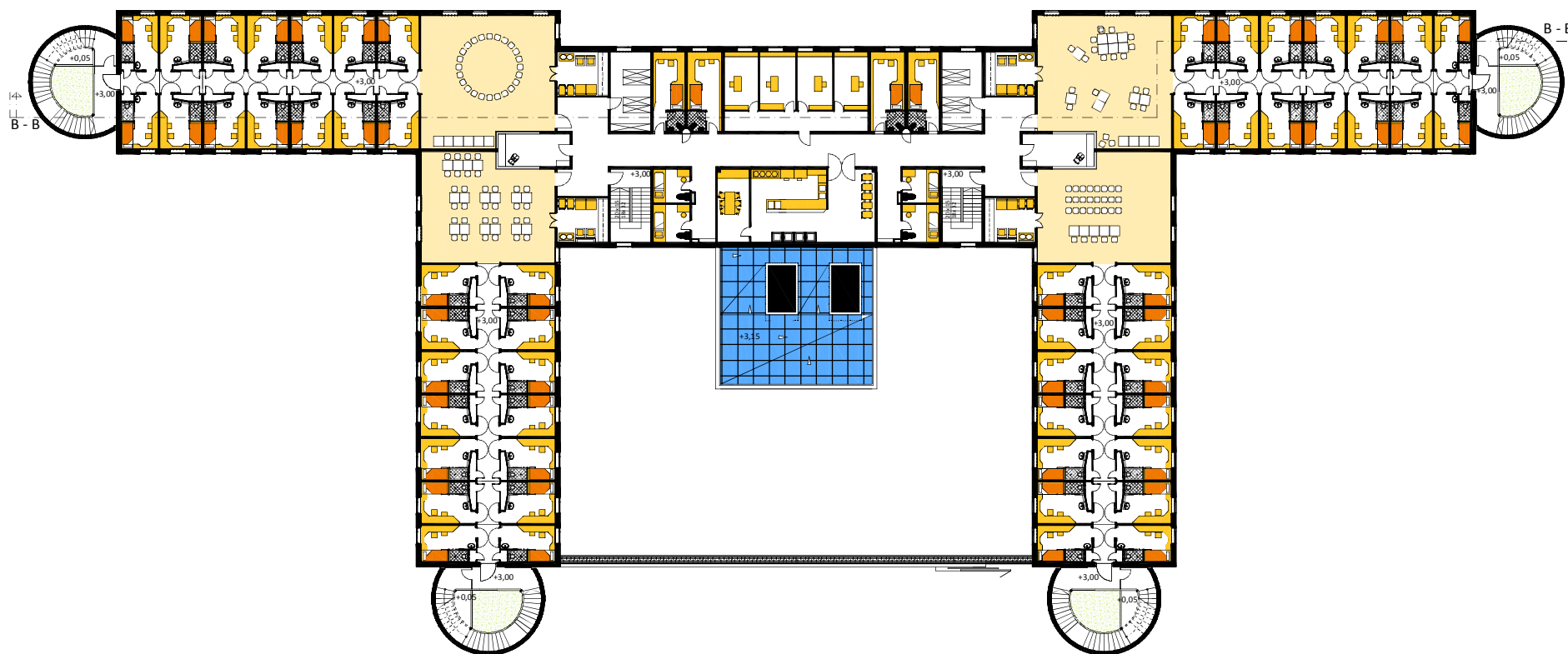
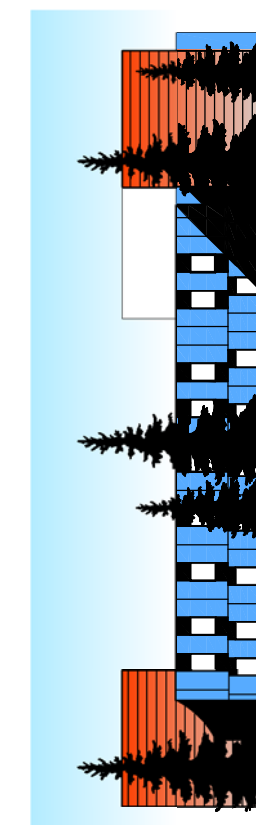
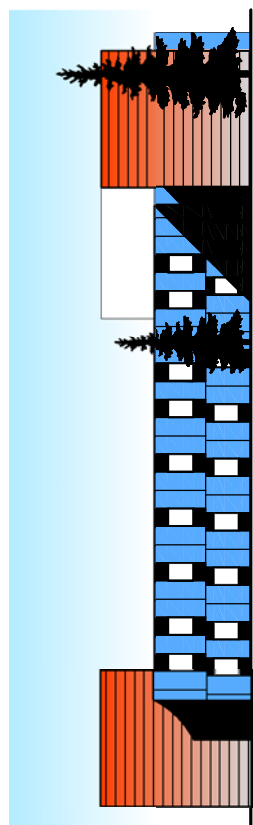
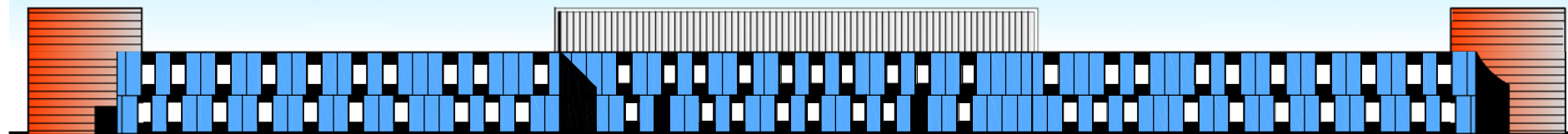

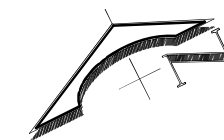
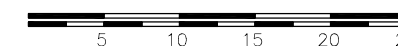
DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

+0,00 = 318,2 m

+0,00 = 318,2 m

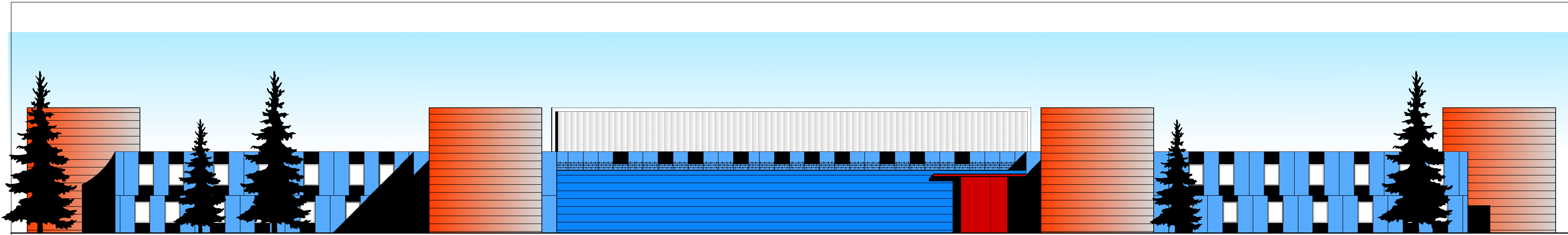
DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.

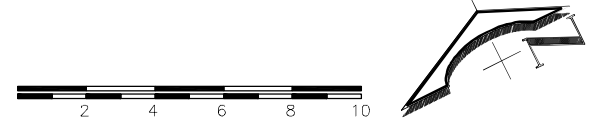
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS

STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

ZGRADA "D"_TLOCRT 1. i 2. KATA_S. i J. PROČELJE_M 1:500

+0,00 = 318,2 m

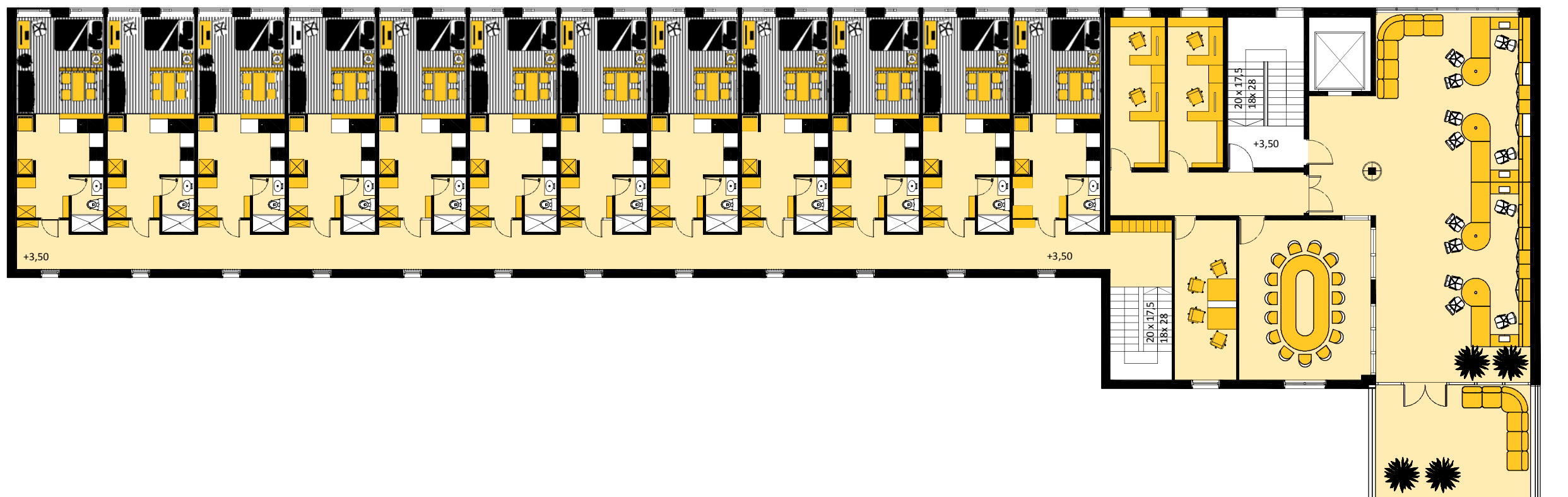
DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.

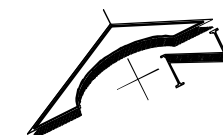
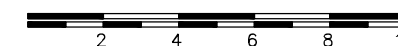
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS

STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

ZGRADA "D" _I. i Z. PROČELJE_PRESJEK B-B_M 1:200

+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

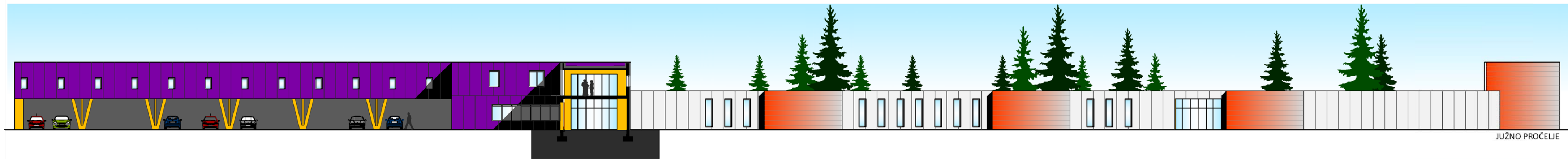
MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

ZGRADA "B"_TLOCRT NAGRADNIH SOBA_M 1:200

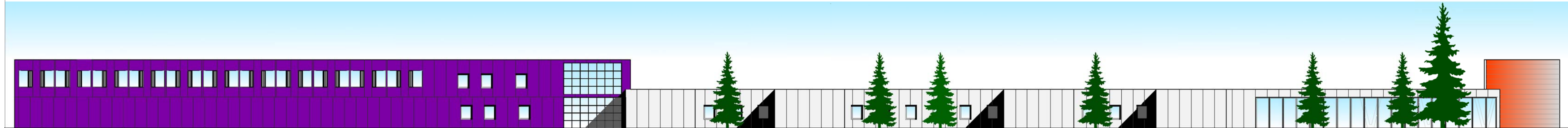

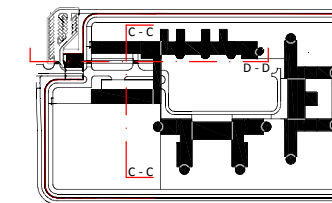
PRESJEK C - C

JUŽNO PROČELJE

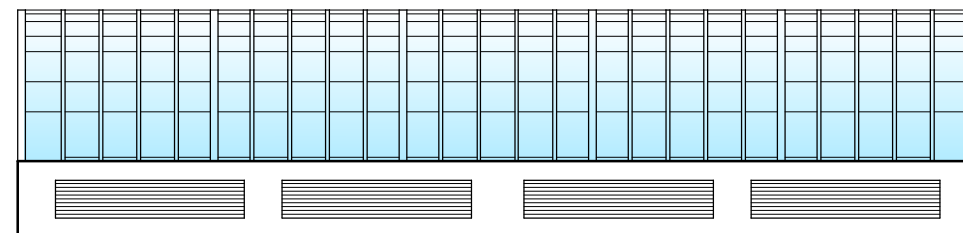
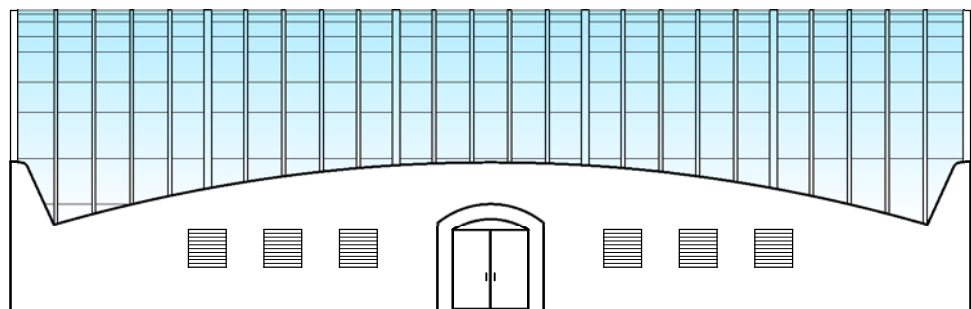
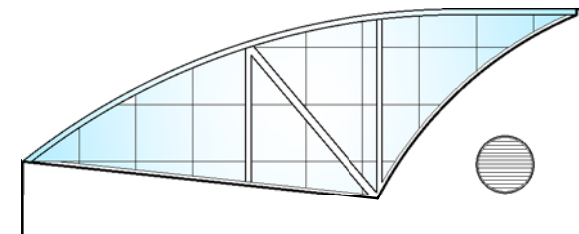
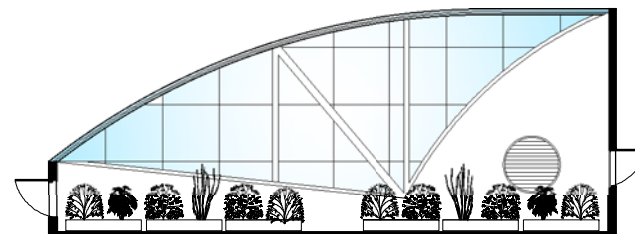
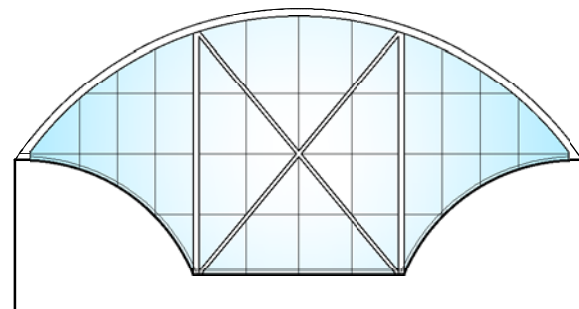
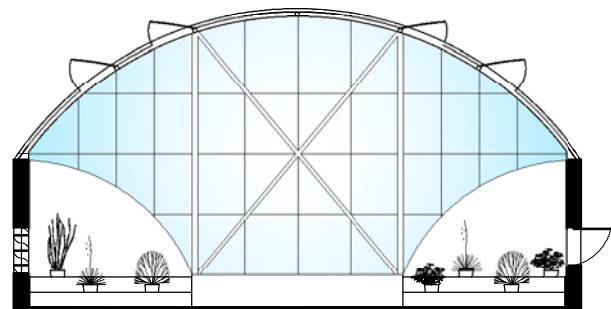
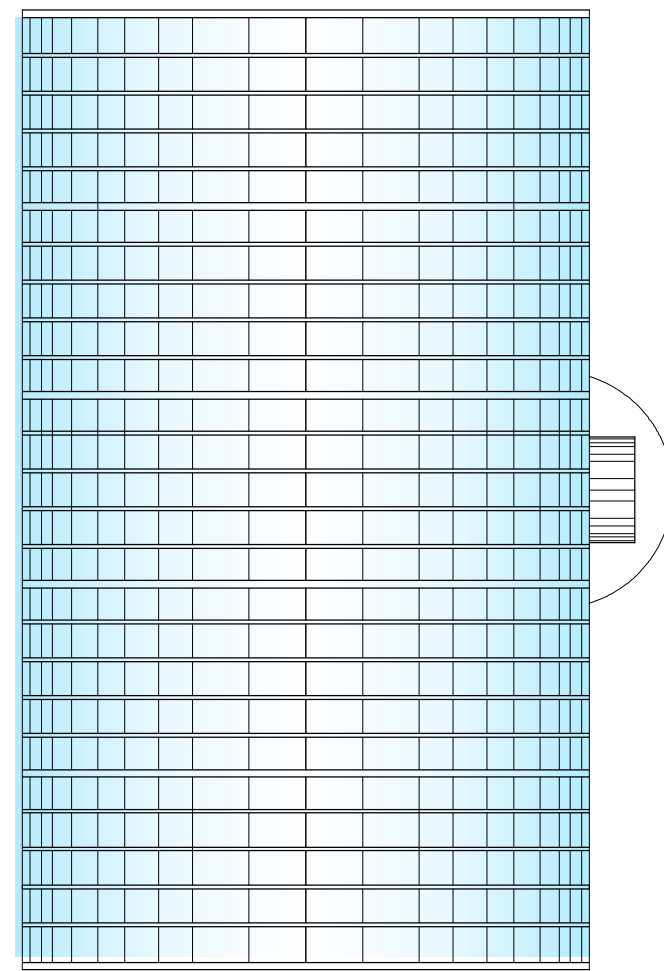
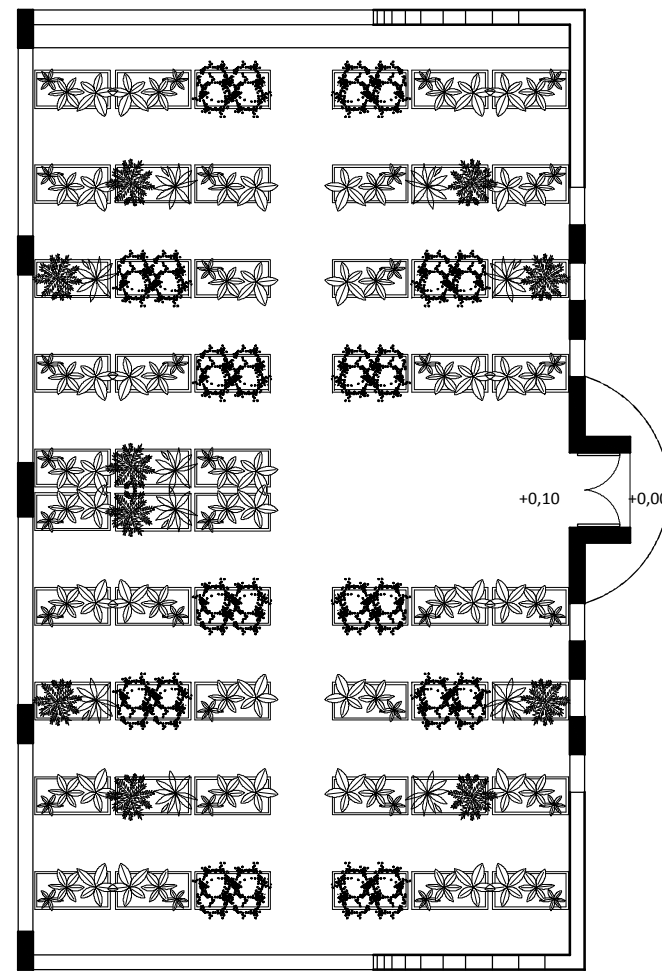
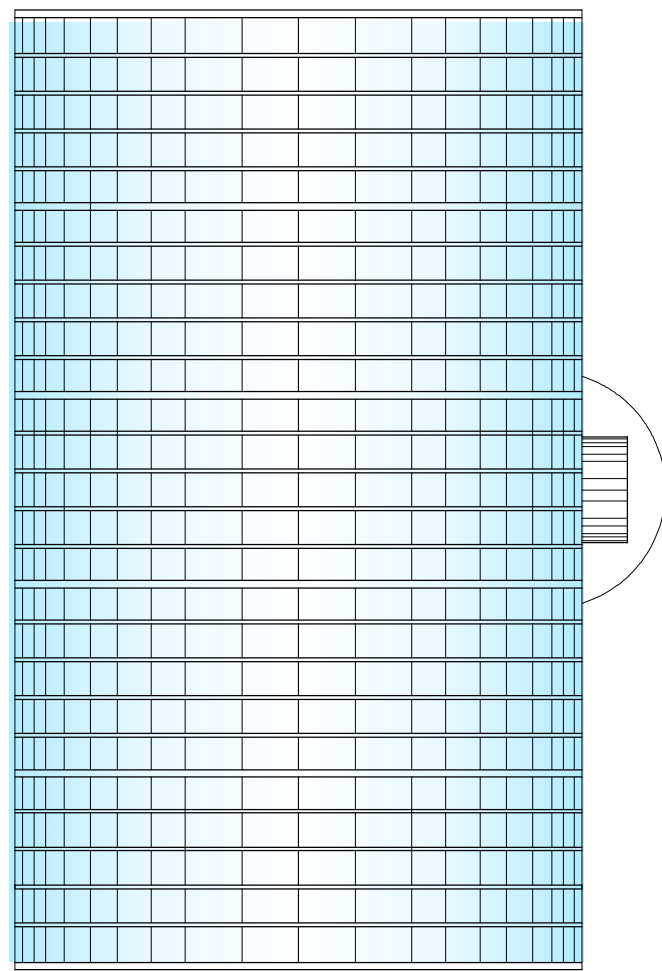
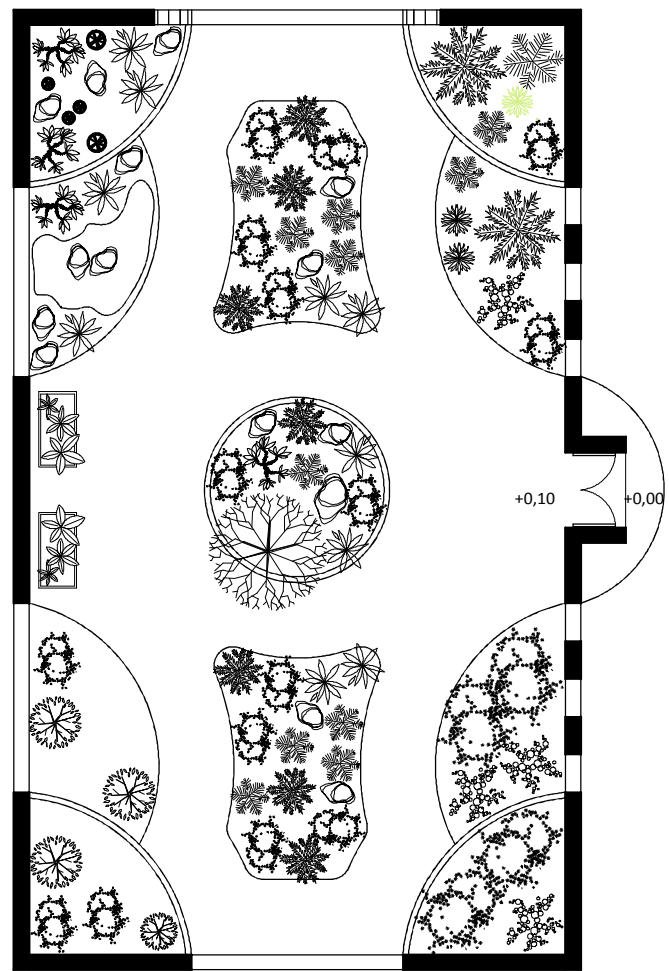

SJEVERNO PROČELJE

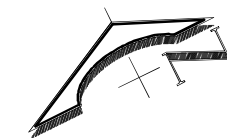

+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE
 MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
 KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS
 STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

+0,00 = 318,2 m

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.

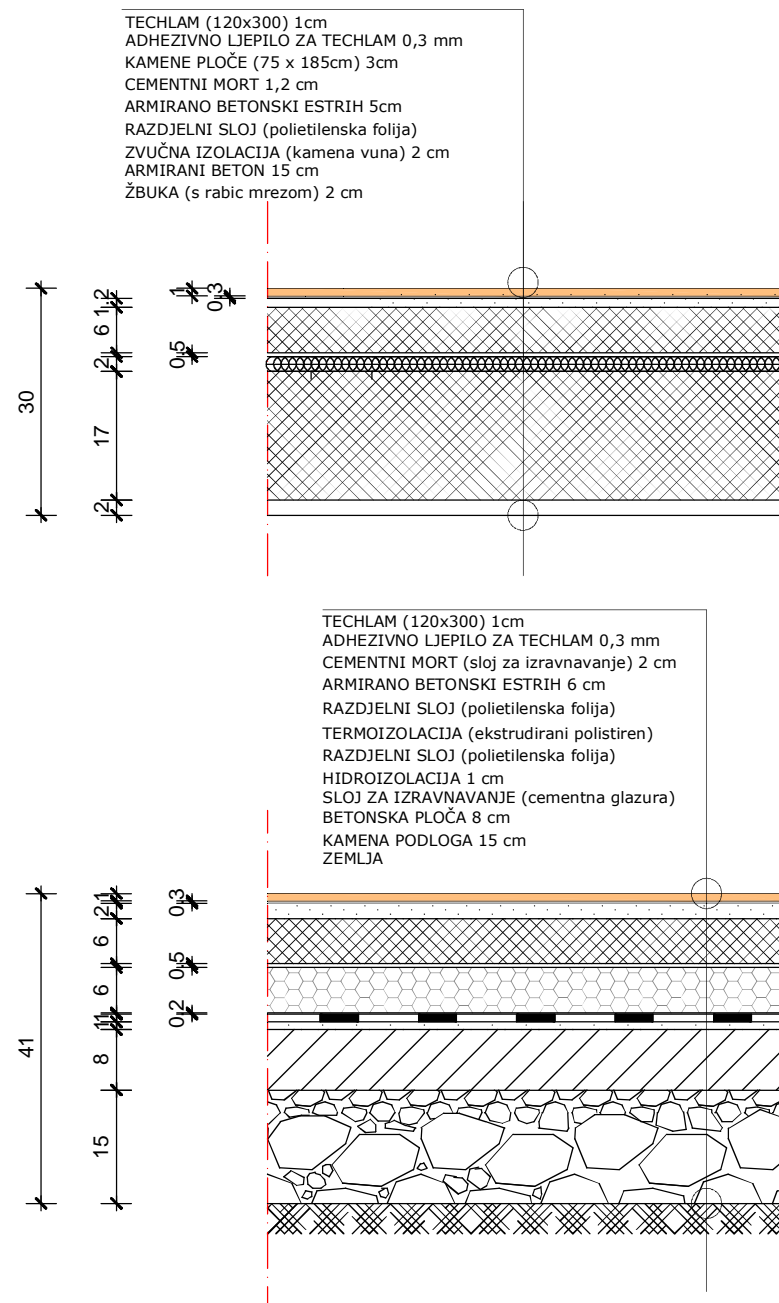
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS

STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

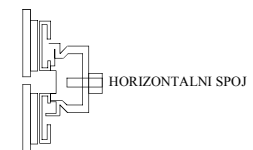

ZA PODNU I ZIDNU OBLOGU (u interijeru i eksterijeru) KORISTIM "TECHLAM".
VISOKO KVALITETNI PROIZVOD OD KERAMIKE.

PRIKAZANI SU DETALJI MEĐUKATNE KONSTRUKCIJE, PODA NA TLU I NADOZIDA NA RAVNOM KROVU.
NA DETALJU NADOZIDA VIDI SE RJEŠENJE VENTILIRANE FASADE.

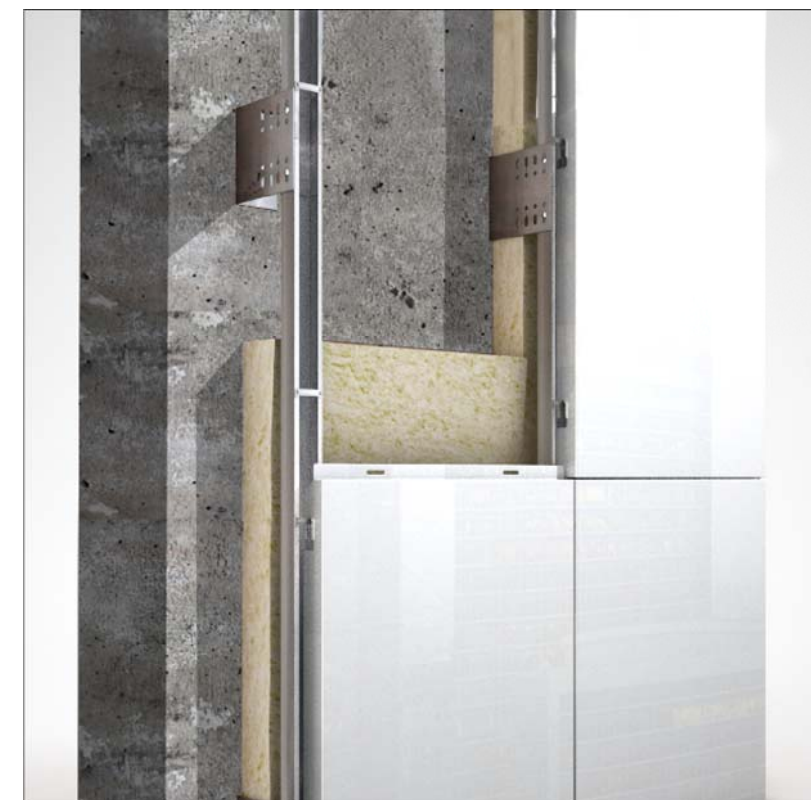
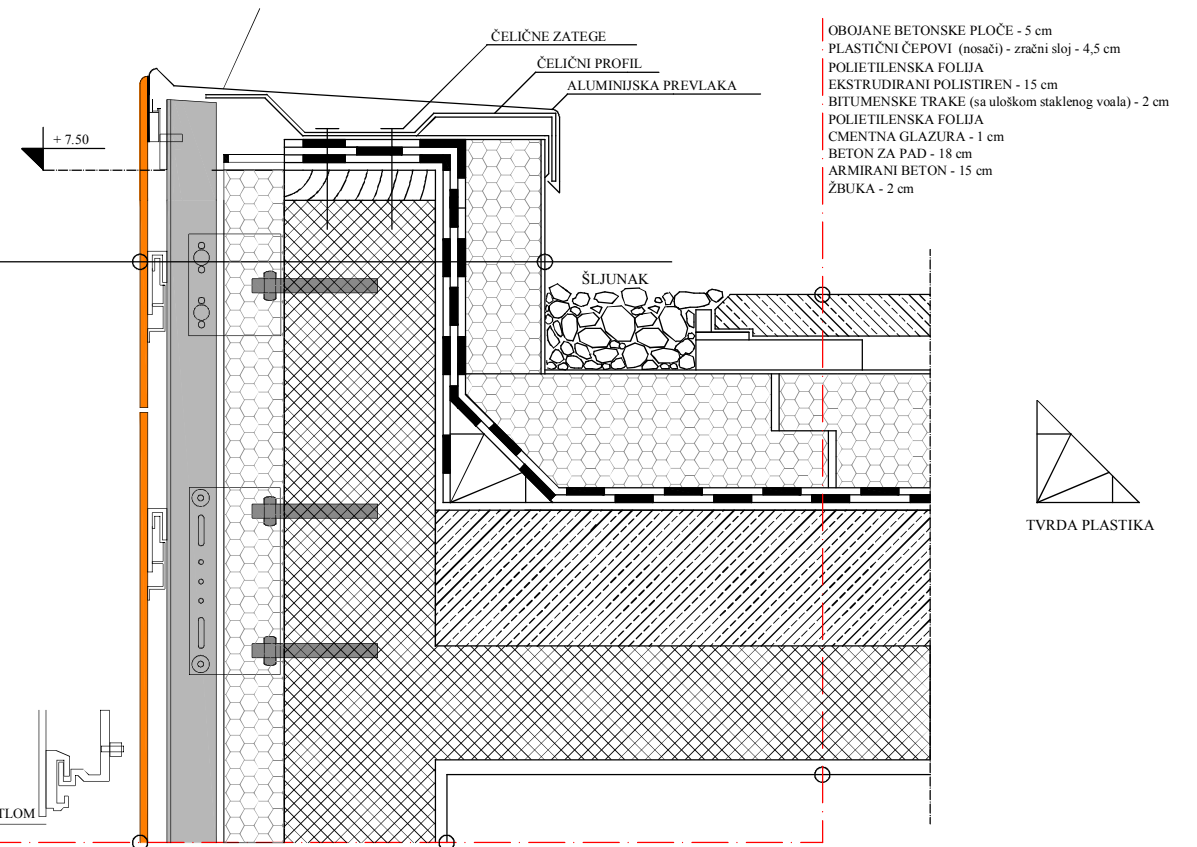

TECHLAM - 1cm
ZRAČNI SLOJ - 9cm
ZAŠTITA TERMOIZOLACIJE - 1 cm
STIROPOR F - 8 cm
ARMIRANI BETON - 20 cm
CEMENTNA GLAZURA - 1 cm
POLIETILENSKA FOLIJA
BITUMENSKJE TRAKE - 3 cm
(Sa uloškom staklenog voala)
EKSTRUĐIRANI POLISTIREN - 10 cm
POCINČANI LIM - 0,5 cm

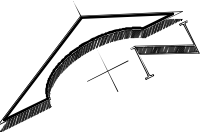

TECHLAM - 1cm
ZRAČNI SLOJ - 9cm
ZAŠTITA TERMOIZOLACIJE - 1 cm
STIROPOR F - 8 cm
ARMIRANI BETON - 20 cm
ŽBUKA - 1,5 cm

U DODIRU S TLOM

+0,00 = 318,2 m

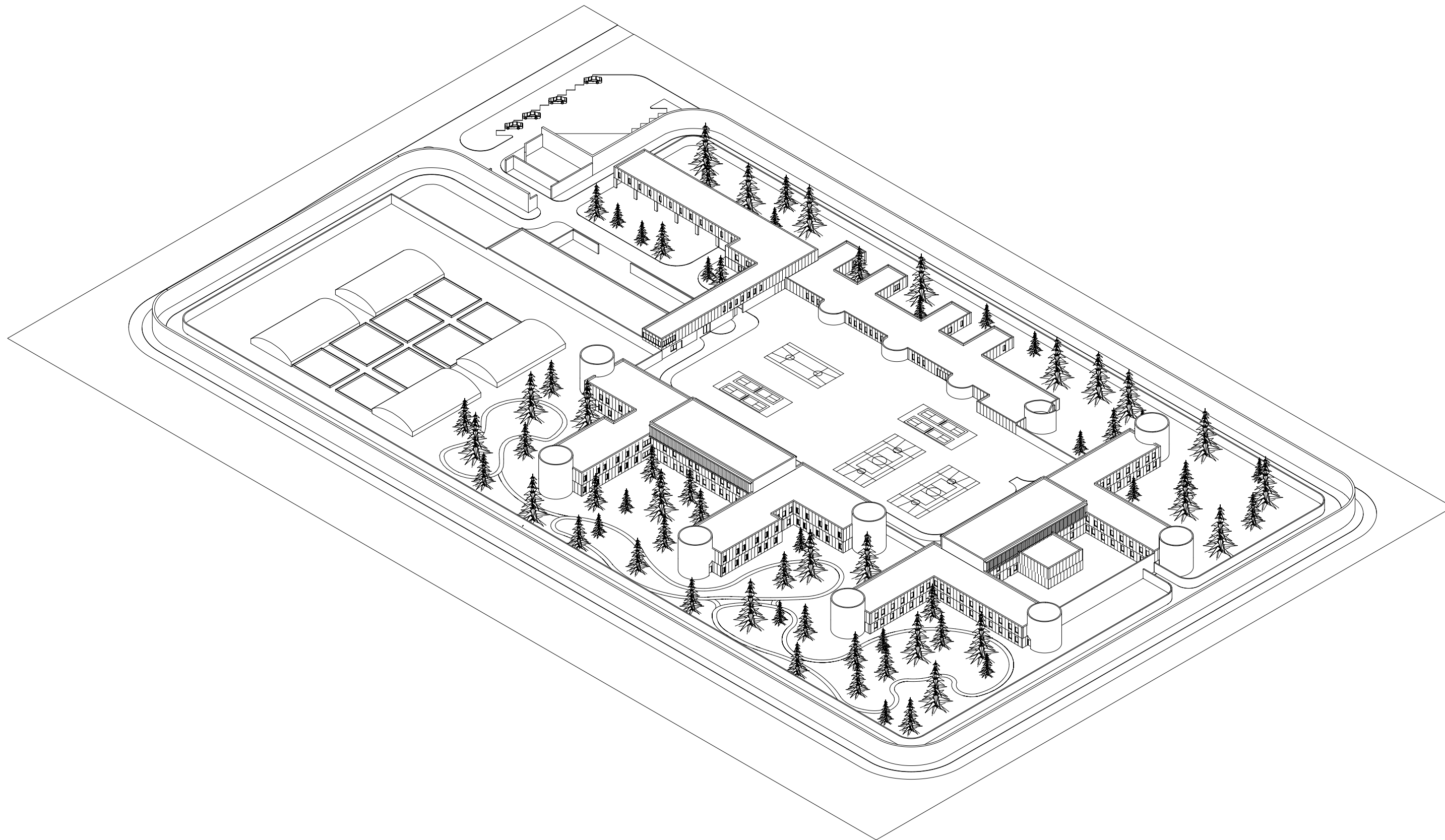

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.

KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESSOR EMERITUS

STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN, UNIV.BACC.ING.ARH.

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

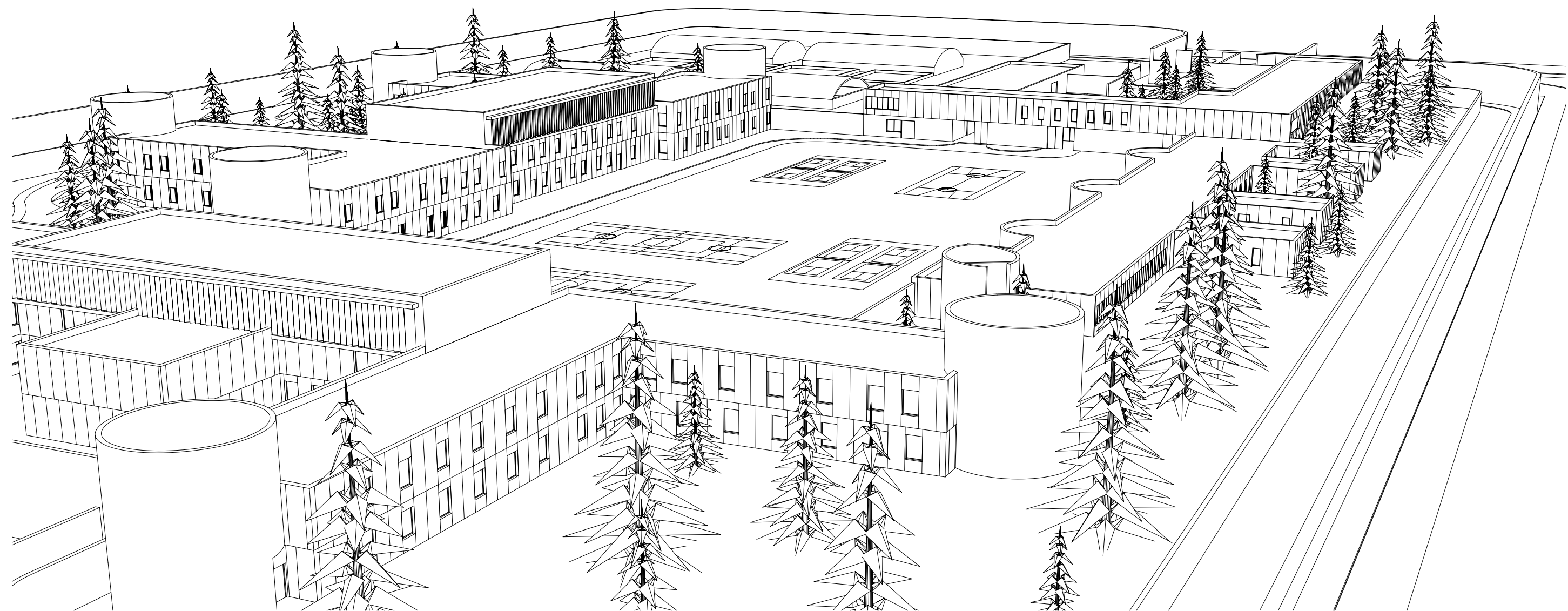
MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.

KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESOR EMERITUS

STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN UNIV.BACC.ING.ARH.

AKSONOMETRIJSKI PRIKAZ

DIPLOMSKI RAD_HUMANI ZATVOR ZA 21.STOLJEĆE

MENTOR: ANTE KUZMANIĆ, DIPL.ING.ARH.
KOMENTOR: DR.SC. IVO ŠIMUNOVIĆ, PROFESOR EMERITUS
STUDENT: ANTE SVARČIĆ SELESTRIN UNIV.BACC.ING.ARH.

PERSPEKTIVNI PRIKAZ

LITERATURA

1. Dale, K. W (1992): Within these walls, Building Services, December, str. 32.-33.
2. Evans, R. (1982): The fabrication of Virtue: English Prison Architecture 1750-1840. Cambridge University Press.
3. Fairweather, L. (1989): Prisons: a new generation. Architects' J., 16 March, str. 26.-31.
4. Fairweather, L. (1992): Prisons (Woodhill Prison, Milton Keynes). Architects' J., 2 September, str. 28.-43.
5. Fairweather, L. (1993). Modernizing Strangeways. Architects' J., 2 June, str. 29.-42.
6. Fairweather, L. (1997): Prison design: a Christian dimension, Newlife, The Prison Service Chaplaincy Review, 13, str. 13.-25.
7. Farbstein, J. and Associates, Wener, R. (1979): Evaluation of Direct vs. Indirect Supervision Correctional Facilities (literature review), National Institute of Corrections, Federal Bureau of Prisons.
8. Farrington, D. P., Nuttall, C. P. (1980): Prison size, overcrowding prison violence and recidivism., J. Criminal Justice, 8, str. 221.-231.
9. Foucault, M. (1975): Discipline and Punish: 'The Birth of the Prison, Penguin Books.
10. Home Office (1988): Prison Design Briefing System (PDBS), Home Office Library Publications, updated 1989, 1990, 1991
11. Paulus, P. B., Dzindolet, M. T. (1999): The effects of prison confinement, In Psychology and Social Policy (P. Suedfeld and P. E. Tetlock, eds), str. 327.-341., Hemisphere Publishing Corporation.
12. US. Department of Justice, National Institute of Corrections (2011): Jail design guide A resource for Small and Medium – Sized Jails, Washington, DC.
13. Wener, R. (1990): Jail and prison evaluations and design, Presented at the CSTB Conference, Paris, 25-27 June.
14. Wener, R. (1993): An environmental model of violence in institutional settings, Edited version of the Division 34 Presidential Address, Annual Convention of the American Psychological Association, Toronto, 1993. Published in Division 34 Newsletter, 14 October 1994.
15. Wener, R., Frazier, W., Farbstein, J. (1985): Three generations of evaluation and design of corrective facilities, Environ, Behav, 17(1), str. 71.-95.
16. Wener, R., Frazier, W., Farbstein, J. (1987): Building better jails, Psychology Today, June, str. 40.-49.
17. Zimring, C. M., Runyon, W H., Ard, L. (1988): Reducing stress in jail. Ekistics, 331, 332, str. 215.-229.

REFERENTNI REALIZIRANI ZATVORI:

1. Zatvor "Woodhill", Milton Keynes – jedan od tri zatvora sa trokutastim blokovima zatvorskih soba
2. Zatvor "Belmarsh", Thamesmead - London.
3. Wake County Public Safety Center, Raleigh, North Carolina.
4. Mecklenburg Work Release Center.
5. Zatvor "Epinal", u Francuskoj.
6. Zatvor "Zupthen", u Nizozemskoj.

ZATVORSKA KAPELA - RENDER